

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI ÜÇÜN MONİTORINQ VƏ QİYMƏTLƏNDİRMƏ ÜZRƏ TƏLİMAT KİTABI

Monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə, layihənin, proqramın, strategiyanın və və/ya siyasətin öz vəzifə və nəticələrini necə reallaşdırmasını ölçmək və onun uzun-müddətli təsirlərini müşahidə etmək üçün, insan alverinə qarşı mübarizə işində zəruridir. O, səliqəli və düzgün hesabatın əsasını qoyur və yeni proqramlarda, habelə, mövcud proqramların uyğunlaşdırılması və davam etdirilməsində istifadə edilə bilən öyrənilmiş dərsləri və qarşıya çıxan maneələri müəyyən etməyə imkan verir.

2006-cı ildə MSHBM tərəfindən hazırlanmış *Milli Səviyyədə İnsan Alverinə Qarşı Mübarizənin Hazırlanması və İcrası üçün Təlimat Kitabını* tamamlayan bu vəsait, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planlarının icrasına dair monitoringin aparılması, nəzarət edilməsi, qiymətləndirilməsi və hesabatın verilməsi üçün asan yerinə yetirilə bilən təlimatla təmin edən praktik vasitədir. Bu, insan alverinə qarşı hərtərəfli mübarizənin icrasının gedişatını və idarə olunmasını ölçmək üçün effektiv sistemin yaradılması söylərində, insan alverinə qarşı mübarizə aparən tərəfdaşları dəstəkləmək məqsədilə, nəticə-əsaslı monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə üçün effektiv struktur və prosedur qaydaların yaradılması zamanı nəzərə alınmalı olan ən əhəmiyyətli məsələlərin planını verir.

İnsan Alverinə Qarşı MFP-ler üçün Monitoring və Qiymətləndirmə üzrə Təlimat Kitabı

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI ÜÇÜN MONİTORINQ VƏ QİYMƏTLƏNDİRMƏ ÜZRƏ TƏLİMAT KİTABI

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI ÜÇÜN

MONİTORINQ VƏ
QİYMƏTLƏNDİRMƏ ÜZRƏ
TƏLİMAT KİTABI

Müəlliflər:

Markéta von Hagen, Geneva (İsveçrə), Johanna Willems, Hamburg (Almaniya)

MSHBM-nin komandası:

Zurab Korqanaşvili, Martijn Pluim, Brigitte Stevkovski, Elisa Trossero

Müəlliflik hüququ:

Miqrasiya Siyasətinin Hazırlanması üzrə Beynəlxalq Mərkəz (MSHBM), 2010

Bütün hüquqlar qorunur. Müəllifin icazəsi olmadan bu nəşrin heç bir hissəsi hər hansı bir formada və ya hər hansı bir üsulla, o cümlədən elektron, mexaniki, fotosurət çıxarma, yazma və ya başqa üsullarla təkrar nəşr edilə, məlumat axtarış sistemində saxlanıla və ya ötürülə bilməz.

MSHBM

Gonzagagasse 1

A-1010 Vyana

Avstria

www.icmpd.org

Bu nəşr, Avropa Birliyinin dəstəyilə ərsəyə gəlmişdir. Bu nəşrin məzmunu, müstəsna olaraq MSHBM-ə məxsusdur və heç bir vəchlə, Avropa Birliyinin baxışlarının əks etdirilməsi kimi götürülə bilməz.

Eskiz Rrota tərəfindən hazırlanmışdır

NAT MMC tərəfindən çap edilmiş və cildlənmişdir

ISBN: 978-3-900411-66-4

MÜNDƏRİCAT

MÜNDƏRİCAT	3
FİQURLAR	5
QUTULAR: tarixçə və alətlər.....	5
İXTİSARLAR.....	7
Giriş	9
Bu təlimat kitabını necə işlətməli	11
I TERMİNLƏRİN TƏRİFİ	13
II İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ – STANDARTLAR VƏ RƏHBƏR PRİNSİPLƏR	21
III İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ SAHƏSİNDƏ MONİTORİNG – STANDARTLAR VƏ RƏHBƏR PRİNSİPLƏR.....	29
GİRİŞ	31
NƏTİCƏ-ƏSASLI İDARƏETMƏ	35
NƏTİCƏ-ƏSASLI MONİTORİNGİN PRİNSİP VƏ MANEƏLƏRİ ...	38
IV İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ REAKSİYA ..	45
STRATEGİYA VƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI	47
MİLLİ FƏALİYYƏT PLANLARININ STRUKTURU	49
V İNSAN ALVERİ ƏLEYHİNƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ MONİTORİNGİ.....	61
MONİTORİNGİN MƏRHƏLƏLƏRİ	63
A) HAZIRLIQ MƏRHƏLƏSİ	65
NƏ.....	65
NECƏ.....	66
NƏ ZAMAN	70
KİM	70
HAZIRLIQ MƏRHƏLƏSİ ÜÇÜN ƏSAS SUALLAR.....	75
B) İCRA MƏRHƏLƏSİ.....	76
NƏ.....	76
NECƏ.....	77
NƏ ZAMAN	81
KİM	82
İCRA MƏRHƏLƏSİ ÜÇÜN ƏSAS SUAL VƏ FƏALİYYƏTLƏR... 82	

c) HESABAT MƏRHƏLƏSİ	83
NƏ.....	83
NECƏ.....	83
NƏ ZAMAN	85
KİM	86
HESABAT MƏRHƏLƏSİ ÜÇÜN ƏSAS SUAL VƏ FƏALİYYƏTLƏR..	87
D) İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ NƏZƏRDƏN KEÇİRİLMƏSİ	88
NƏ.....	88
NECƏ.....	89
NƏ ZAMAN	91
KİM	91
MİLLİ FƏALİYYƏT PLANLARININ NƏZƏRDƏN KEÇİRİLMƏSİ ÜÇÜN SUAL VƏ FƏALİYYƏTLƏR.....	91
VI İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ	93
GİRİŞ	95
NƏ.....	95
NECƏ.....	96
NƏ ZAMAN	102
KİM	102
VII MONİTORİNG CƏDVƏLLƏRİ	103
I MONİTORİNG VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ PLANI – NÜMUNƏ	105
II LAYİHƏNİN MONİTORİNG HESABATI – NÜMUNƏ	109
III İLLİK MONİTORİNG HESABATI - NÜMUNƏ	111
İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT	58
ƏLAVƏ	59
İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI ÜÇÜN MODEL NÜMUNƏ	119

FİQURLAR

Fiqur 1: Monitoring və Qiymətləndirmə Sikli.....	64
--	----

QUTULAR: TARIXÇƏ VƏ ALƏTLƏR

Tarixçə 1: İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə İşində İnsan Hüquqları əsaslı Yanaşma	26
Tarixçə 2: Monitoring və Qiymətləndirmənin Tamamlayıcı Rolu.....	32
Tarixçə 3: İnsan Alverinə Qarşı Mübarizədə Monitoring və Hesabatlar üçün Mexanizmlər.....	33
Tarixçə 4: Məlumat Toplanması və Razılaşdırılmış İnformasiya İdarəetməsi Sistemləri (MTİİS).....	41
Tarixçə 5: Azərbaycan və Gürcüstanda İnsan Alverinə Qarşı Mübarizədə Strategiya və Milli Fəaliyyət Planları.....	48
Tarixçə 6: Holland Modeli: Hollandiyada, İnsan Alverinə Qarşı mübarizə üzrə Milli Məruzəçi.....	71
Tarixçə 7: Azərbaycanda Milli səviyyədə İnsan Alverinə Qarşı Mübarizənin Strukturu – Ümumi mənzərə.....	72
Alət 1: Nəticələr Zəncirinin Elementləri	36
Alət 2: İnsan Alverinə Məruz qalmış Şəxslərin Re-/İntegrasiyası üzrə Nümunəvi Nəticə Zənciri	37
Alət 3: Nəticə Əsaslı Monitoring və Qiymətləndirmə Sistemini qurulması üzrə lazım olan tədbirlər	43
Alət 4: Milli Fəaliyyət Planı üçün Model.	50
Alət 5: Monitoring üçün SÖİUV Nəticələrini və İndikatorlarını necə formalaşdırmalı	51
Alət 6: İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə Sahəsində Bəzi Nümunəvi Nəticələr	52

Alət 7: Kəmiyyət və Keyfiyyət İndikatorları	55
Alət 8: Nəticə və İndikatorlar üçün Yoxlama Siyahısı	58
Alət 9: Monitoring və Qiymətləndirmə Planı – Nümunə.	66
Alət 10: İnsan Alverinə Məruz Qalmış Şəxslərin Müsahibəsi üçün Rəhbər Prinsiplər	78
Alət 11: Monitoringin Gedişatı haqqında Hesabat– Nümunə.	80
Alət 12: İllik Monitoring Hesabatı – Nümunə.	85
Alət 13: Qiymətləndirmə Ekspert(lər)i üçün Səlahiyyət Çərçivəsi (SÇ) – Mündəricat	99
Alət 14: Qiymətləndirmə üçün beş İKK (İnkişafa Kömək Komitəsi) meyarı	100

İXTİSARLAR

İKK	İnkişafa Kömək Komitəsi
AB	Avropa Birliyi
AŞ	Avropa Şurası
UHK	Uşaq Hüquqları Konvensiyası
ADFN	Avstriya Daxili Federal Nazirlik
MSHBN	Miqrasiya Siyasətinin Hazırlanması üzrə Beynəlxalq Mərkəz
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
BMqT	Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı
M və Q	Monitorinq və Qiymətləndirmə
AM	Anlaşma Memorandumu
MFP	Milli Fəaliyyət Planı
İMMƏ	İnsan Alverinə qarşı Mübarizə üzrə Milli Əlaqələndirici
QHT	Qeyri-Hökumət Təşkilatı
MİM	Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi
İƏİT	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı
ATƏT	Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı
NƏİ	Nəticə Əsaslı İdarəetmə
İA	İnsan Alveri
İŞ	İstinad Şərtləri
BMT	Birləşmiş Millətlər Təşkilatı
BMTİP	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı
BMT İATL	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Alveri üzrə Təşkilatlararası Layihəsi
BMT NCI	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Narkotiklər və Cinayətkarlıq İdarəsi
ÜST	Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı

GİRİŞ

İnsan Alverinə Qarşı Milli Fəaliyyət Planı üçün Monitoring və Qiymətləndirmə üzrə Təlimat Kitabı (M&Q Təlimat Kitabı), Miqrasiya Siyasətinin Hazırlanması üzrə Beynəlxalq Mərkəz (MSHBM), Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı (BMqT) və Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT) ilə əməkdaşlıq şəraitində, Beynəlxalq Əmək Təşkilatı (BƏT) tərəfindən həyata keçirilən “Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstanda İnsan Alverinə qarşı Hərtərəfli Mübarizənin Gücləndirilməsi” layihəsi çərçivəsində hazırlanmışdır. Layihə Avropa Birliyi və Hollandiya Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən maliyyələşdirilmişdir.

M&Q Təlimat Kitabı, 2006-cı ildə MSHBM tərəfindən hazırlanmış *İnsan Alverinə Qarşı Hərtərəfli Milli Mübarizənin Hazırlanması və İcra Edilməsinə Dair Təlimatları* tamamlayan praktik alət kimi istifadə olunmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Bu Təlimat Kitabı, insan alverinə qarşı mübarizə aparən tərəfdaşların, insan alverinə qarşı milli səviyyədə mübarizələrinin uğurunun müəyyən edilməsi üçün effektiv sistemin yaradılması səylərində dəstəyin davam etdirilməsi məqsədilə, Azərbaycanda aparılmış qiymətləndirmənin nəticələri əsasında hazırlanmışdır. Nəticə-əsaslı idarəetmənin prinsiplərinə əməl edərək, bu təlimat kitabı, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planlarının monitorinqinin aparılması, nəzərdən keçirilməsi, qiymətləndirilməsinin aparılması və hesabatın verilməsinə dair asan yerinə yetirilə bilən təlimatlarla təmin edir. Daha spesifik olaraq, bu təlimat kitabı, *İnsan Alverinə Qarşı Hərtərəfli Milli Mübarizənin Hazırlanması və İcra Edilməsinə Dair Təlimatların C.1.5. və D 1.5. bölmələri* üzərində qurulmuş və effektiv nəzərdən keçirilmənin, monitorinq və qiymətləndirmənin aparılmasının necə, nə zaman və kim tərəfindən aparılmasını təfərrüatları ilə təsvir edir.

Bu təlimat kitabı, ən son beynəlxalq və Avropa standartlarına tamamilə uyğundur və milli səviyyədə olan qabaqcıl təcrübələri nəzərə alır. Bundan əlavə, o, insan alverinə qarşı milli səviyyədə davamlı və hərtərəfli mübarizə üçün ilkin şərt olaraq, hökumət sahibliyi konsepsiyasını, vətəndaş cəmiyyətinin iştirakı və müxtəlif sahəli yanaşmanı dəstəkləyir.

BU TƏLİMAT KİTABINI NECƏ İŞLƏTMƏLİ

Bu təlimat kitabı insan alverinə qarşı mübarizəyə cəlb olunan hər bir şəxs, xüsusilə də milli insan alverinə qarşı mübarizə üzrə institut və ya qurumun əlaqələndirilməsinə və insan alverinə qarşı mübarizə (İMMƏ) üzrə strategiya və milli fəaliyyət planlarının (MFP) icrasına məsul olan əsas tərəfdaşlar üçün təlimat kimi nəzərdə tutulmuşdur. Təlimat kitabının əsas diqqət mərkəzində Azərbaycan və Gürcüstan durur. Bununla belə, insan alverinə qarşı mübarizə aparən qurumlar, ölkələr üzrə biri-birindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndiyindən, bu təlimat kitabı, müvafiq uyğunlaşdırmalar aparılmaqla, digər ölkələr tərəfindən asanlıqla istifadə edilə bilər, beləki, müvafiq tərəfdaşlar, monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə sistemini yaradan zaman burada təqdim olunan struktur və əlaqələri öz kontekstlərinə köçürə bilərlər.

Bu təlimat kitabı, insan alverinə qarşı mübarizədə milli fəaliyyət planlarının nəticə əsaslı monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə üçün effektiv struktur və prosedurlarını yaradan zaman zəruri hesab edilən ən mühüm tədbirlərin planını verir.

Müvafiq terminlərin tərifindən əlavə, bu təlimat kitabı insan alverinə qarşı mübarizədə lazım olan standart və rəhbər prinsipləri də qıscaca təqdim edir. Təlimat kitabı, monitoringin nə haqda olduğunu planını verir, monitoring, nəzarət və qiymətləndirmənin fərqlərini izah edir və nəticə əsaslı idarəetmənin və nəticə əsaslı monitoringin rəhbər prinsiplərinin əsas məqamlarını təqdim edir.

Sonrakı bölmələrdə, milli fəaliyyət planlarının monitoringi prosesində müxtəlif mərhələlər nəyə ehtiyacın olduğunu və necə nail olmaq izahatları ilə təqdim olunmuşdur. Cəlb olunan müvafiq tərəfdaşların rolları, habelə, hər bir mərhələnin ilkin vaxt çərçivəsi müəyyən edilmişdir. Hər bir mərhələnin sonunda, yönləndirici sual və əsas tədbirlər formalaşdırılmış və müzakirə edilməli, yoxlanılmalı və uyğunlaşdırılmalı məsələlər təklif edilmişdir. Ona görə də, bu bölmə nəinki Azərbaycanda milli fəaliyyət planları üçün monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə sisteminin yaradılmasına cəlb olunmuş hər bir şəxs üçün kömək təklif edir, eyni zamanda, mümkün təkmilləşdirmə yolları haqqında məlumatların verilməsi, nəyin təftiş edilməsi və proses zamanı zəruri olan digər məsələlərin nəzərə alınması

vasitəsilə mövcud səy və sistemlərə yenidən baxılmasında istifadə edilə bilər.

Prosesdə tətbiq edilməli və ya istifadə edilən spesifik vasitələr kimi təsnifatı verilən ayrı-ayrı qutular, bütün təlimat kitabı boyu spesifik mövzuları vurğulayır.

Bu təlimat kitabında təqdim olunan məlumatlar Azərbaycandakı müvafiq tərəfdaşlara Milli Fəaliyyət Planının icrasının gedişatının ölçülməsi zamanı zəruri olan keyfiyyətli sistemin yaradılmasına imkan verəcəkdir. Ümumiyyətlə, monitoring özü-özlüyündə statik deyil, ancaq planın icrası zamanı onun elementlərinin təkmilləşdirilməsi üçün imkan yaradan bir prosesdir.

Təlimat kitabı ardıcıl struktura əməl edir:

I hissə	Bu təlimat kitabının müvafiq terminlərini müəyyən edir.
II hissə	İnsan alveri sahəsində standart və rəhbər prinsiplər haqqında ümumi məlumat verir.
III hissə	Nəticə-əsaslı monitoring və idarəetmənin standart və rəhbər prinsiplərini təqdim edir.
IV hissə	Milli insan alverinə qarşı mübarizə işinin strateji və əməliyyat üzrə əsaslarını müəyyən edir.
V hissə	Nəyin necə, nə zaman və kim tərəfindən icra edilməsini təqdim etməklə milli fəaliyyət planlarını müxtəlif mərhələlərə bölür.
VI hissə	Qiymətləndirməni monitoring sisteminin hissəsi kimi təqdim edir.
VII hissə	Monitorin hesabatları üçün model nümunələrlə təmin edir.

TERMINLƏRİN TƏRİFİ

I

TERMİNLƏRİN TƏRİFİ

İNSAN ALVERİ (İA)

İnsan alveri, beynəlxalq aləmdə, “hədə, güc tətbiqi və ya məcburedilmənin digər formaları, güc tətbiq etməklə oğurlama, aldatma, şəxsin zəif vəziyyətindən sui-istifadə və ya istismar məqsədilə ödəniş alaraq bir şəxsin digəri üzərində nəzarətə nail olmaq yolu ilə seçim aparılaraq qrupun tamamlanması, nəqli, sığınacaq verilməsi və ya şəxslərin qəbul edilməsi kimi müəyyən edilmişdir. İstismara, minimum halda, başqalarının fahişəliklə istismarı və ya cinsi istismarın digər formaları, məcburi əmək və ya xidmət, ağır əmək və ya buna oxşar hallar, köləlik və ya orqanların götürülməsi aiddir.” (İnsan Alverinin, xüsusilə də, Qadın və Uşaqların Alverinin Qarşısının Alınması, Qadağan edilməsi və Cəzalandırılması üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Protokolu, 2000: Maddə. 3a). Hər iki termin qarşılıqlı istifadə edilir.

İNSAN ALVERİNİN QURBANİ/İNSAN ALVERİNƏ MƏRUZ QALMIŞ ŞƏXS

“İnsan alverinin qurbanı” və “insan alverinə məruz qalmış şəxs” ifadələri BMT-nin İnsan Alveri üzrə Protokolunun 3-cü Maddəsinə və / və ya müvafiq milli qanunvericiliyə əsasən, insan alverinin qurbanı hesab edilən şəxslərə istinad edir. “İnsan Alverinə məruz qalmış şəxs” ifadəsi şəxsin insan alverinə məruz qalma halının diqqət mərkəzində olduğunu və düzəldilməsinə ehtiyacı təsdiq etmək üçün istifadə edilir. Bir çox insanlar üçün, “qurban” termini gücsüzlük ifadə edir və şəxsin ətrafında qurbanlıq təsəvvürünü

yaradır. Bununla yanaşı, insan haqları perspektivindən, “qurban” ifadəsi zorakılığın baş verdiyini və düzəldilməyə məsuliyyəti üzə çıxardığından əhəmiyyətlidir. Ona görə də, hər iki yermin bu təlimat kitabında istifadə edilmişdir. (Mənbə: MSHBN Qurbanları Dinləyərkən 2007)

AZYAŞLI

Uşaq Hüquqları haqqında BMT Konvensiyasında (1989) təsbit edilmiş izahata əsasən, bu kitabçada azyaşlı ifadəsi, 18 yaşına çatmamış şəxslərə aid edilir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Transmilli Mütəşəkkil Cinayətkarlığa Qarşı Konvensiyasını tamamlayan, İnsan Alverinin, Xüsusən Qadin və Uşaq Alverinin Qarşısının Alınması, Aradan Qaldırılması və Cəzalandırılması Haqqında Protokolunun (2000) 3 (c) Maddəsinə əsasən, uşağın istismar edilməsi məqsədi ilə cəlb edilməsi, daşınması, təhvil verilməsi, gizlədilməsi və ya alınması, hətta bu maddənin (a) yarım bəndində göstərilən hər hansı bir təsir vasitələrinin istifadəsi ilə bağlı olmadığı təqdirdə belə, məsələn, güc tətbiq etmək hədəsi ilə və ya güc tətbiq etməklə və ya məcburetmə, oğurlama, dələduzluq, aldatma, hakimiyyətdən və ya vəziyyətin zəifliyindən sui-istifadə etməklə, yaxud da digər şəxsə nəzarət edən şəxsin razılığını almaq üçün ödəniş və ya mənfəət şəklində rüşvət verməklə insanların istismar məqsədi ilə cəlb edilməsi, daşınması, təhvil verilməsi, gizlədilməsi və ya alınması, “insan alveri” hesab edilir.;

MONİTORINQ

Monitorinq davamlı olaraq, müntəzəm, sistemativ və məqsədyönlü müşahidələrin aparılması, layihələr, proqramlar, strategiyalar və siyasətlər haqqında məlumatların toplanması və tədbirlərin qeyd edilməsidir. Monitorinq aparmaq, planlaşdırılmış fəaliyyətlərin icrasının gedişatını yoxlamaq, fəaliyyət zamanı üzə çıxan çətinlikləri müəyyən etmək və təkmilləşdirmə üçün

tövsiyələrin verilməsidir. Monitorinqin məqsədi, təşəbbüsün keyfiyyət və səmərəliliyini yüksəltmək və tədbirlərin nəticələrə çevrilməsi əminliyini təmin etməkdir. Buraya, donora, icraçılara və layihədən faydalananlara layihənin gedişatı barədə məlumatların verilməsi daxildir. Monitorinq, həmişə fəaliyyətlərin, layihələrin, proqramların, strategiya və/və ya siyasətlərin icrası ərzində həyata keçirilir.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Qiymətləndirmə, layihənin məqsədlərinə əsasən, fəaliyyətlərin uyğunluğunu, səmərəlilik və təsirini ölçmək üçün məlumatların sistemativ olaraq toplanması və təhlil edilməsidir. Buraya, səmərəliliyi artırmaq məqsədilə layihələrin, proqramların, strategiyaların və siyasətlərin güclü və zəif cəhətlərinin qiymətləndirilməsi daxildir. Qiymətləndirməyə, donora, icraçılara və layihədən faydalananlara layihənin gedişatı barədə məlumatların verilməsi daxildir. Qiymətləndirmələr, ümumiyyətlə, proqramın gedişatı zamanı (aralıq qiymətləndirmə) və ya proqram başa çatandan sonra (icra sonu qiymətləndirmə) layihənin nəticələrini ölçmək və proqrama düzəlişlər etmək məqsədilə edilir.

NƏZARƏT

Nəzarət müdaxilənin icrasını yoxlamaq məqsədilə dövrü olaraq və ya məqsədyönlü aparılan qiymətləndirmədir. Nəzarətlər, əməliyyat aspektlərinə diqqət yetirməyə üstünlük verirlər. Bəzi hallarda, “nəzarət” və “qiymətləndirmə” ifadələri sinonimlər kimi istifadə edilir. (Mənbə: İƏİT/İYK Termin və Konsepsiyaların İzahlı Lüğəti)

Bu təlimat kitabında, qiymətləndirmədən az əhatəli proses kimi istifadə edilmişdir, bu isə, müəyyən edilmiş məqsədlərə çatmaq üçün fəaliyyətlərin, layihələrin, proqramların, strategiya və ya siyasətlərin uyğunlaşdırılmasına yönəlmişdir.

İŞTİRAKLI MONİTORİNG VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İştiraklı monitoring və qiymətləndirmə hər hansı bir layihənin, proqram və ya siyasətin monitoring və qiymətləndirilməsinə tərəfdaşların cəlb olunduğu bir prosesdir. Onlar, məzmun, proses və monitoring və qiymətləndirmə fəaliyyətinin nəticələri üzrə nəzarəti bölüşür və düzəliş fəaliyyətlərinin müəyyən edilməsinə və ya düzəlişlərin aparılmasına cəlb olunurlar. İştirakın tam universal olduğu qəbul edilmişdir. Bu, nəinki layihənin səmərəliliyinin ölçülməsinə, eyni zamanda, layihədən faydalananlar arasında sahiblik və səlahiyyətə hissənin qurulmasına, hesabatlılıq və şəffaflığın yaradılmasına yönəlmişdir.

NƏTİCƏ-ƏSASLI İDARƏETMƏ

Nəticə-Əsaslı İdarəetmə (NƏİ) fəaliyyətə və nəticə və təsirlərin əldə olunmasına yönəlmiş idarəetmə strategiyasıdır. (Mənbə: İƏİT/İYK Qiymətləndirmə və Nəticə-Əsaslı İdarəetmə üzrə Əsas Terminlərin İzahlı Lüğəti).

NƏİ, nəticələri, təsirləri, güman və risklərin müəyyən edilməsinə aparan səbəb əlaqələri kimi strateji elementləri müəyyən edir. Buraya, uğur və fəaliyyətləri ölçmək üçün müvafiq indikatorların formalaşması aiddir. NƏİ, strateji yanaşma olaraq, hesabat və qərar qəbul etmək üçün mühüm məlumatlarla təmin edir. (Mənbə: UNESCO 2008-dən uyğunlaşdırılmışdır)

NƏTİCƏLƏR

Nəticələr, inkişaf müdaxiləsinin məhsulu (aralıq dövr dəyişiklikləri) və ya təsiridir (uzun müddətli dəyişiklik) (niyyətli və ya qeyri-niyətli, müsbət və ya mənfi). Başqa sözlə, nəticələr, müdaxilə əsnasında yaranmış səbəb və effect əlaqəsi dəyişiklikləridir.

NƏTİCƏLƏR ZƏNCİRİ

Nəticələr zənciri nəzərdə tutulmuş məqsədə nail olmaq üçün lazımi tədbirləri, fəaliyyətləri, nəticələrlə, təsirlərlə və reaksiyalarla sonuclanan inkişaf müdaxiləsini sıralayan əlaqəli ardıcılıqdır. (Mənbə: İƏİT/İYK Qiymətləndirmə və Nəticə-Əsaslı İdarəetmə üzrə Əsas Terminlərin İzahlı Lüğəti) (Nümunələr üçün, III Hissəyə, Alətlər 1 və 2-yə baxın)

YOXLAMA VASİTƏLƏRİ

Yoxlama vasitələri indikatorlara nail olub-olmamasını və nəticələrin əldə edilib-edilməməsini ölçə bilən keyfiyyət və ya kəmiyyət məlumatlarıdır.

MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI

İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planları, müxtəlif strategiyaların qəbul edilməsinə və toplanmasına və əlaqəli və səmərəli mənada aspektlərə imkan yaradan bütöv bir yanaşmada hökumət təşkilatları, vətəndaş cəmiyyəti və beynəlxalq təşkilatlar və s. arasında vəzifə bölgüsündə və əlaqələndirilməsində əhəmiyyətli alətdir. Milli Fəaliyyət Planı, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli strategiyada müəyyən edilmiş spesifik məqsədləri əməli fəaliyyətə çevirməlidir. Bu, təyin edilmiş hər bir fəaliyyətin məsuliyyət və zaman çərçivəsini müəyyən etməli, resurs planlarını, büdcəni və monitorinq və qiymətləndirmə meyarlarını (məsələn, indikatorlar) özündə əks etdirməlidir.

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ – STANDARTLAR VƏ RƏHBƏR PRİNSİPLƏR

II

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ – STANDARTLAR VƏ RƏHBƏR PRİNSİPLƏR

İnsan alverinin mürəkkəb və çoxtərəfli fenomeninə qarşı effektiv mübarizə aparmaq üçün insan hüquqlarına üstünlük verən inteqrasiya edilmiş yanaşma lazımdır. Bu mənada, insan alverini yerinə yetirən şəxsin cəzalandırılmasını təlqin edən və insan alverini qadağan edən tərəf və insan alverinə məruz qalmış şəxsin dəstəklənməsi, səlahiyyətlənməsi və cəlb edilməsini diqqət mərkəzində saxlayan strategiyaların yaradılması arasında kompromis yaratmaq vacibdir. İnsan hüquqları perspektivinin bütün müdaxilələrin mərkəzi elementi olduğu üzrə geniş beynəlxalq konsensus var. Nəticədə, hər bir ölkə, insan hüquqlarını diqqət mərkəzində saxlamaqla, cəlb edilmiş müxtəlif qurumlarla hərtərəfli əməkdaşlıq şəraitində insan alverinə qarşı mübarizədə effektiv çoxtərəfli yanaşmanı irəli sürən siyasi, qanuni və inzibati tədbirlər qəbul etməlidir.

2000-ci ilin noyabrında, isitsmar məqsədilə insan alverini aydın təsbit edən ilk sənəd kimi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Transmilli Mütəşəkkil Cinayətkarlığa Qarşı Konvensiyasını tamamlayan, İnsan Alverinin, Xüsusən Qadin və Uşaq Alverinin Qarşısının Alınması, Aradan Qaldırılması və Cəzalandırılması Haqqında Protokol meydana gəldi. Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT) və 2003-cü ilin İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Fəaliyyət Planı beynəlxalq kontekstdə əsas alətə çevrildilər. Həm milli, həm də beynəlxalq səviyyədə, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə yeni strategiyanın qəbul edilməsi məqsədilə bir sıra tədbirlərə çağırış verildi. Xüsusilə də, həm mənbə ölkələrində, həm də, təyinat ölkələrində, müdafiə, kömək, qayıdış sahələrində və insan alverinə qarşı mübarizə aparan xüsusi qurumun yaradılmasına dair bir sıra tövsiyələr verildi. Eyni zamanda, insan alverinə məruz qalmış

şəxslər üçün dəstək kimi, həm sosial, həm də, iqtisadi sahələr müəyyən edildi.

2002-ci ildə, Avropa Birliyi (AB) səviyyəsində, İnsan Alverinin Qarşısının Alınması və ona Qarşı Mübarizə üzrə Brüssel Bəyannaməsi və 19 iyul 2002-ci il tarixdə Şuranın Çərçivə Qərarı 2002/629/JHA qəbul edildi və bu da, insan alverinə qarşı mübarizədə AB-nin iştirakını əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirdi. AB Şurasının insan alverinə qarşı mübarizə üzrə qabaqcıl təcrübələri, standart və prosedurlara dair planı (OJ 2005/C 311/1, 9.12.2005) bu səylər üzərində qurulmuş və Üzv Dövlətləri, Komissiyayı və AB-nin AB fəaliyyətlərinin əlaqələndirilməsinə, problemin müəyyən edilməsinə, prevensiya (qabaqlama) tədbirlərinə, tələbin azaldılmasına, tədqiqat və cinayət təqibinə, insan alveri qurbanlarının müdafiəsi və dəstəklənməsinə, onların qayıdış və repatriasiyasına, habelə, xarici əlaqələrə məsul olan digər qurumlarını icra edilməli olan tədbirlərlə təmin edir. 2003-cü ildə, İnsan Alverinin Qarşısının Alınması və İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə aparılması ilə bağlı rəylərin formalaşması və ya hesabatların hazırlanması üzrə Avropa Şurasını ekspertiza ilə təmin etmək məqsədilə yaradılan “İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Ekspertlər Qrupu” (İAQMEQ) kimi tanınan məsləhətçi qrupunu təsbit edən 25 mart 2003-cü il tarixli 2003/209/EC sayılı Komissiya Qərarı qüvvəyə mindi. 17 oktyabr 2007-ci il tarixdə, on 16 oktyabr 2007-ci il tarixli və 2003/209/EC sayılı Qərar sona çatandan sonra, qrupun fəaliyyətlərinin davamlılığını təmin etmək məqsədilə, İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Ekspertlər Qrupunu (OJ 2007/L 277/29, 20.10.2007) təsbit edən Komissiya Qərarı qəbul edildi.¹

İnsan Alverinə Qarşı Fəaliyyət üzrə AB-nin Xarici İstiqamətlərinin Gücləndirilməsi üzrə Fəaliyyət Yönlümlü Sənəd (19 noyabr 2009-cu il), İnsan Alverinə Qarşı Mübarizəyə Dair Avropa Parlamentinin Qətnaməsi (10 fevral 2010-cu il) və Stokholm Proqramının İcrasına Dair Fəaliyyət Planı (20 aprel 2010-cu il), İnsan Alverilə bağlı AB-

¹ http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/crime/trafficking/fsj_crime_human_trafficking_en.htm və http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/equality_between_men_and_women/l33209_en.htm, 2010-cu ilin iyulunda istifadə edilmişdir.

nin ən son sənədləridirlər. Əlaqələndirmə, əməkdaşlıq və məntiqlilik üzərində fokus edən Fəaliyyət Yönlümlü Sənəd, əsas diqqəti, qurban-yönlümlü və insan hüquqları əsaslı yanaşmaya vurğulayır və hərtərəfli fəaliyyətə çağırır. Daha spesifik olaraq, sənəd aşağıdakı fəaliyyətləri nəzərdə tutur: donor əlaqələndirilməsi; insan alverinə qarşı mübarizə üzrə təkmilləşdirilmiş məlumat mübadiləsi; təşkilatlar, qurumlar və mexanizmlər üçün uzun müddətli və davamlı dəstək məqsədilə, maliyyə dəstəyi; AB-nin insan alverinə qarşı mübarizə portalının yaradılması; və beynəlxalq səviyyədə, AB ilə üçüncü ölkələr, regionlar və təşkilatlar arasında əməkdaşlığın yaradılması. İnsan Alverinə Qarşı Mübarizəyə Dair Avropa Parlamentinin Qətnaməsi “insan alverinə qarşı mübarizənin qanunvericilik alətlərilə məhdudlaşa bilməməsini, buraya qeyri-qanunvericilik tədbirlərinin də daxil edilməsini, xüsusilə də, qəbul edilmiş tədbirlərin icrasının qiymətləndirilməsini, məlumatların toplanması və mübadiləsini, əməkdaşlıq və partnyorluğun yaradılmasını və qabaqcıl təcrübələrin bölüşdürülməsinin”² zəruriliyini vurğulayaraq qiymətləndirmə tədbirlərinə ehtiyacın olduğunu qeyd edir. Stokholm Proqramının İcrasına Dair Fəaliyyət Planı isə, “daha effektiv cinayət təqibi və mühakimənin, qurbanların ehtiyaclarının qarşılınması qədər əhəmiyyətli olduğunu”³ vurğulayır.

Avropa Şurasının (AŞ) İnsan Alverinə Qarşı Konvensiyası hansı ki, AŞ-ın üzv dövlətləri üçün qadağan deyil, lakin Avropa İcmasının qeyr-üzv dövlətləri üçün açıqdır) 2005-ci ildə imzalanmış və 1 fevral 2008-ci ildə qüvvəyə minmişdir. Bu günə qədər, bu Konvensiya, 20 dövlət tərəfindən ratifikasiya edilmiş və əlavə olaraq 20 AŞ üzvü tərəfindən imzalanmışdır.⁴ Ümumilikdə, insan hüquqlarına daha məqsədyönlü və dərinlən yanaşmanı uyğunlaşdıran Kon-

² <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0018+0+DOC+XML+V0//EN&language=DE>, 2010-cu ilin iyulunda istifadə edilmişdir.

³ http://ec.europa.eu/justice_home/news/intro/doc/com_2010_171_en.pdf, 2010-cu ilin iyulunda istifadə edilmişdir.

⁴ http://www.coe.int/t/DG2/TRAFFICKING/campaign/Flags-sos_en.asp, 2010-cu ilin iyulunda istifadə edilmişdir.

vensiya, insan hüquqlarını vurğulamaqla insan alveri qurbanının aydın izahını verən ilk beynəlxalq sənəddir. Tərəflər tərəfindən Konvensiyanın icrasının monitorinqini aparmaq məqsədilə, Avropa Şurası, İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə müstəqil çox-sahəli Ekspertlər Qrupu (İAQMEQ) yaratdı. Qrup, Konvensiyaya tərəfdar çıxan dövlətlərin xalqlarından (Konvensiyanın 36-cı Maddəsində müəyyən edildiyi kimi) olan 10-15 üzvdən ibarətdir və 1 yanvar 2009-cu il tarixdən etibarən dörd il müddətinə seçilir. İAQMEQ 2009-cu ilin fevralından etibarən, rüblük görüşlər keçirir (yığıncaqların protokollarını internet səhifəsindən əldə etmək mümkündür) və ölkələrə səfər zamanı, lazım gəldiyi hallarda, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli səviyyədə müvafiq əməkdaşlar tərəfindən doldurulmuş sorğu anketlərindən əldə edilmiş məlumatlar əsasında Konvensiyanın icrasının vəziyyəti barəsində hesabat hazırlayacaq.⁵

Qeyd edilməsi vacibdir ki, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının 1930-cu il (n.29) Məcburi Əmək Konvensiyası, hər hansı növ məcburi əməyi qadağan edir. Eyni zamanda, bu konvensiya göstərir ki, hər hansı qeyri-qanuni məcburi əməyə cəlb etmə halı da, cinayətə görə məsuliyyətə cəlb olunmalıdır.

Tarixçə 1:

İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə İşində İnsan Hüquqları əsaslı Yanaşma

Bir çox agentliklər, insan alverinə qarşı mübarizədə insan hüquqları əsaslı yanaşmaya istinad edirlər. Hələ bu yanaşmanın rəsmi tərifi olmasa da, bir yozuma (interpretasiyaya) görə, dövlətlər, insan alverinə məruz qalmış və ya insan alveri təhlükəsi qarşısında olan şəxslər üzrə siyasətlərinin həm niyyətli, həm də təsadüfi təsirlərinin

⁵ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/monitoring/greta_EN.asp, 2010-cu ilin iyulunda istifadə edilmişdir.

BMT qurumları tərəfindən bir sıra təlimatlar hazırlanmışdır, məs.: 2008-ci il Etika və İnsan Alverinə Qarşı Mübarizədə İnsan Hüquqlarına dair BMT İATL Təlimatı: http://www.no-trafficking.org/reach_micro/uniap_etik_telimatlar.pdf; 2002-ci il, İnsan Hüquqları və İnsan Alverinə dair Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının Təvsiyyə olunan Prinsipləri və Təlimatları:

monitorinqini aparmalı, siyasətlərində və onların icrasında neqativ effekti baxımından düzəlişlər etməlidirlər.

Hər üç müdaxilə sahəsində - prevensiya, müdafiə və mühakimədə, (potensial) qurbanlarla / insan alverinə məruz qalmış şəxslərlə cinayətkar kimi deyil, qurban kimi davranılmaq təmin olunmalıdır və buna görə də, onlara spesifik insan haqlarının müdafiəsi şamil olunmalıdır. Buraya, müvəqqəti sığınacaq, tibbi və psixoloji xidmətlər, ədliyyəyə çıxış, habelə, kompensasiya və bərpa daxildir. İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərlə işləyən insanlar qurbanların elementar hüquqlarını nəzərə almalıdırlar.

Əsas iş prinsipi bir cinayət sanksiyasından insan haqlarının irəli sürülməsinə ötürülməlidir. Bir çox hallarda, onların kömək etmək istədikləri şəxsin müdafiə edilməsi, həmin şəxsin insan haqlarının müdafiəsi deyil, bəzi hallarda, həm insan alverinə məruz qalmış şəxsə, həm də qeyri-qanuni mühacirə şamil edilən mənfi insan haqları formasında onun üçün səbəb olan “ikinci dərəcəli ziyan”la nəticələnir.

Hüquqlar, yalnız insanlar onu qoruduğu və ya anladığı zaman real olurlar. Strategiya, təsirə məruz qalmış şəxslərə – insan alverinin qurbanlarına – öz şikayətlərini ifadə etmək və özlərini təmsil etmək imkanı verdiyi halda ən yaxşı strategiya sayılır. Səlahiyyətləndirmə, özünü-təmsil və insan alverinə məruz qalmış şəxslərin iştirakı, insan haqları-əsaslı yanaşmanın fundamental prinsipləridir. Bu prinsipləri qoruyub saxlamaq üçün, ictimai institutlar və qanunverici orqanlar vasitəsilə insan alverinə məruz qalmış şəxslərin ikinci qurbanlıqlarını azaltmaq üçün mexanizmlər yerində olmalıdır.

Səlahiyyətləndirmə strategiyaları da, insan alveri ilə məşğul olan şəxslərin effektiv istintaqına və uğurlu mühakiməsinə

gətirib çıxaracaq. İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər də öz hüquqlarını başa düşdükləri və ikinci cəzadan və mühakimədən müdafiə olunduqları zaman, təhqiqatla əməkdaşlıq edəcəklər. İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər üçün fərdi və xüsusi yardım və dəstək onlara öz həyatlarına nəzarət etmək imkanı yaradır və yenidən insan alverinə məruz qalmaq təhlükəsini azaldır.

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI
MÜBARİZƏ SAHƏSİNDƏ
MONİTORİNG – STANDARTLAR
VƏ RƏHBƏR PRİNSİPLƏR

III

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ SAHƏSİNDƏ MONİTORİNG – STANDARTLAR VƏ RƏHBƏR PRİNSİPLƏR

GİRİŞ

Monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə, insan alverinə qarşı bütün mübarizə işlərində layihə, proqram, strategiya və siyasətin məqsəd və nəticələrə nə dərəcədə çatdığını və uzun-müddətli effekti ölçməkdə əhəmiyyətlidir. O, səliqəli hesabat üçün zəmin yaradır və yeni proqramların hazırlanmasında və habelə, mövcud proqramların uyğunlaşdırılmasında istifadə edilə bilən öyrənilmiş dərsləri və qarşıya çıxan maneələri müəyyən etməyə imkan verir. Eyni zamanda, bu, monitoring sistemlərini yaradan və proqramın əvvəlində qiymətləndirməni nəzərə alan, məqsədləri tərtib edən və nəzərdən keçirən və resursları müəyyən edən dəyərli planlaşdırma və idarəetmə alətidir. Bundan əlavə, monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə, həm təşkilat daxilində, həm də təşkilatdan kənarada olan təcrübəli ekspertlərlə, siyasət və ümumi qərarverən şəxslərlə və donorlarla mübadilə edilməli olan davamlı öyrənmə prosesinə təkan verir.

Monitoring razılaşdırılmış strategiyalara, fəaliyyət planlarına və məqsədlərə uyğun olaraq, insan alverinə qarşı mübarizə işinin keyfiyyət və təsirinin ardıcıl qiymətləndirməsini aparmağa imkan verir. Təsirlərə, birbaşa və ya dolayısı, niyyətli və ya qeyri-niyətli müdaxilə nəticəsində yaranan müsbət və mənfi, əsas və ikinci dərəcəli uzunmüddətli effektlər aiddir. Beləki, o, təşkilatlara imkan verir ki, harada təsire nail ola bilmədiklərini və ya hətta harada istəmədən mənfi təsire səbəb olduqlarını müəyyən etsinlər.

Burada, monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə birgə qeyd edilmişsə, bəs monitoring və qiymətləndirmə arasında fərq nədədir? Onlar fərqlənirlər, lakin bir-birlərini tamamlayırlar. Monitoring, diqqəti davamlı özünü-qiymətləndirmə formasında proqramın icrasına yönəldir (məs. həyata keçirilən müxtəlif fəaliyyətlərə və əldə edilmiş nailiyyətə). Qiymətləndirmələr isə, proqram fəaliyyətlərinin ümumi nəticələrinə, resursların səmərəli istifadəsi və proqrama ümumi uyğunluğuna yönəldir. Ona görə də, monitoring yalnız fəaliyyət və məqsədlər səviyyəsində istinad edir, qiymətləndirmə isə, daha çox strategiya və proqram səviyyəsində yönəlir.

Qısa olaraq, monitoring, icra nöqtəyi-nəzərindən, proqram üçün ayrılmış vaxt çərçivəsinə yönəlir. Qiymətləndirmə isə, daha çox nailiyyətləri və mümkün təkmilləşdirmələr üçün tövsiyələri də qeyd etməklə, nəticə və məqsədlərə nail olub və ya olmamasına yönəlir (qiymətləndirmə haqqında daha təfərrüatlı məlumat əldə etmək üçün, bu təlimat kitabının VI hissəsinə baxın).

Tarixçə 2:**Monitoring və Qiymətləndirmənin Tamamlayıcı Rolu**

	Monitoring	Qiymətləndirmə
Vaxt	Layihənin, proqramın, plan və ya strategiyanın icrası zamanı, davamlı proses	Ya layihənin, proqramın, plan və ya strategiyanın icrası dövründə (orta-dövr qiymətləndirməsi) və yaxud da, layihələr, proqramlar, planlar və ya strategiyalar başa çatandan sonra həyata keçirilir (icradan sonrakı qiymətləndirmə)
Fokus	Fəaliyyətlərin gedişatının yoxlanılması, əməliyyat çətinliklərinin müəyyən edilməsi və icranın təkmilləşdirilməsi məqsədilə tədbirlərin təklif olunması	Nəticələrin, uyğunluğun, effektivliyin və fəaliyyətlərin təsirinin və nəticələrə töhfələrinin qiymətləndirilməsi.
Məqsəd	Səmərəlilik və effektivliyin yaxşılaşdırılması, fəaliyyətlərin nəticələrə çevrilməsinin təmin edilməsi	Niyyətli və niyyətsiz nəticələrin təhlil edilməsi, uyğunlaşdırmalar üçün tövsiyələrin formalaşdırılması
Məzmun	Nəzərdə tutulmuş indikatorlarla müqayisədə icraatın gedişatının ölçülməsi	İndikatorların yerinə yetirilməsi (dərəcəsi və keyfiyyəti)
Kim üçün	Birbaşa icraçılar üçün	İcraçılar üçün, eyni zamanda, donör, faydalanıcılar və geniş miqyasda maraqlanan ictimaiyyət üçün və tədqiqatçılar üçün əlyəten olmalıdır.

Tarixçə 3:

**İnsan Alverinə Qarşı Mübarizədə Monitoring
və Hesabatlar üçün Mexanizmlər**

İnsan alveri sahəsində monitoring, həyata keçirilmiş fəaliyyətlər, tədbirlər, strategiyalar və / və ya icra edilən planlar və əldə edilən nəticələr haqqında son hesabatın verilməsidir. İnsan alverinə qarşı mübarizə, beynəlxalq kontekstdə, müxtəlif ölçü və səviyyələr kimi güman edildiyindən, insan alverinə qarşı mübarizədə, fəaliyyətlərin monitoringi də müxtəlif səviyyələrdə yerinə yetirilir. Buna görə də, monitoring və hesabat verilməsi üçün 3 mexanizm müəyyən edilə bilər:

a) Milli hesabat (və ya özünü-qiyətləndirmə)

Milli hesabat vermə sahəsində müxtəlif ölkələr tərəfindən bir sıra modellər qəbul edilmişdir. Bu, institusional işçi qruparası formasında – cəlb olunmuş tərəfdaşlardan ibarət Komitə, insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində həyata keçirilən fəaliyyətin gedişatı barəsində hesabat verən xüsusi idarə və yaxud milli səviyyədə təyin edilmiş xüsusi məruzəçi formasında baş verir. Bəzi hallarda, hesabatlar insan alverinə qarşı mübarizədə hökumətin gördüyü tədbirlərə nəzarət etmək səlahiyyətinə malik konqres və ya parlamentar komitə tərəfindən edilir.

**b) Beynəlxalq qurumlara təqdim olunan dövlət hesabatları
(məs. CEDAW [Qadınlara qarşı hər cür ayrı-seçkiliyin ləğv
edilməsi üzrə BMT Konvensiyası], Avropa Şurasının (AŞ)
İnsan Alverinə Qarşı Konvensiyası üzrə)**

Beynəlxalq qanuna görə, dövlətlərdən, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının tərkibində yaradılmış ixtisaslaşmış Komitələrə, qoşulmuş olduqları müvafiq beynəlxalq konvensiyalar çərçivəsində gördükləri işin monitoringi üçün hesabat vermələri tələb olunur. İnsan alverinə qarşı mübarizənin gedişatı barəsində hesabat verilməsi tələb edilən konvensiyalara, Qadınlara Qarşı Hər Cür Ayrı-Seçkiliyin Ləğv Edilməsi üzrə BMT Konvensiyası (CEDAW), Uşaq Hüquqları üzrə Konvensiya (CRC), İnsan Alverinin, xüsusilə də, Qadın və Uşaqların Alverinin Qarşısının

Alınması, Qadağan edilməsi və Cəzalandırılması üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Protokolu, habelə, bəzi regional alətlər aiddir. Avropa Şurasının (AŞ) İnsan Alverinə Qarşı Konvensiyası üzrə hesabat, dövlətlər tərəfindən AŞ, İAQMEQ tərəfindən təyin olunmuş müstəqil milli ekspertlərdən ibarət Avropa Şurasının Konvensiyasının icrası üzrə monitorinq qurumuna təqdim olunmalıdır.

c) Beynəlxalq qurum tərəfindən beynəlxalq hesabat verilməsi

Hal-hazırda, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə beynəlxalq qurumlar tərəfindən daha yaxın və birgə hesabatın verilməsi icraatdadır. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, məsələn, dünya üzrə insan alverinin vəziyyəti barəsində hesabat verilməsi üzrə, hökumət tədbirlərini tədqiq etmək, monitorinq aparmaq və hesabat vermək səlahiyyətinə malik İnsan Alveri, xüsusilə Qadın və Uşaqlar üzrə Xüsusi Məruzəçi təyin etmişdir. Avropa Parlamenti, Şura və Komissiya üzrə, “Ədliyyə üçün Komissiyanın, Fundamental Hüquqlar və Vətəndaşlıq, AB Əlaqələndiricisinin nəzarəti altında, bu sahədə, - milli məruzəçilərin şəbəkəsinin fəaliyyətləri də daxil olmaqla, - AB fəaliyyətlərinin və siyasətlərinin əlaqələndirilməsi üçün və həm AP-nə, həm də, Daxili Təhlükəsizliyə dair Əməliyyat Əməkdaşlığı üzrə Aralıq Komitəsinə (DTƏƏAK) hesabat verilməsi üçün yaradılması” məqsədilə,” öz hissəsi üzrə, Şura və Komissiyanın əsasında özünün 10 fevral 2010-cu il tarixdə qəbul etdiyi İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Qətnaməsinə çağırış edir..

Mənbə: Mattar (2008) Avropa Parlamenti

Təqdim edilən təlimat kitabı, əsasən, milli hesabat verməyə və özünü-qiyətləndirməyə töhvə vermək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Milli səviyyədə, monitorinqin nəticələri, siyasət məsələlərinin nəzərdən keçirilməsi və təhlili üçün və milli qərar verən qurumları məsələ üzrə istiqamətləndirmək üçün istifadə edilməlidir (gələcək tədbirlər haqqında təlimatlandırmaqdan başqa). Milli səviyyədə hazırlanmış monitorinq nəticələri, bu

və ya digər yolla beynəlxalq qurumlara təqdim edilmiş dövlət hesabatlarında əks olunmalıdır. Bu, sonralar, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planlarının monitorinqinin aparılmasının çox əhəmiyyətli olmasını vurğulayır.

NƏTİCƏ-ƏSASLI İDARƏETMƏ

“Belə deyirlər ki, əgər gedəcəyin yeri bilmirsənsə, heç bir yol səni ora apara bilməz. Təyinatın bilinməməsinin nəticə-əsaslı idarəetmə (NƏİ) tərəfindən qarşısının alınması gözlənilir. Bu, ilk öncə həmin yerə getmək üçün istiqamət və təyinatın seçilməsi, marşrut və aralıq dayanacaqlar haqqında qərarın verilməsi, xəritə üzrə gedişatın yoxlanılması və nəzərdə tutulmuş məqsədləri həyata keçirmək üçün tələb olduğu halda uyğunlaşdırmaların edilməsi haqqındadır.” (UNESCO 2008)

Planlaşdırma, monitorinq və qiymətləndirmənin həyata keçirilməsi son on il ərzində nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişmişdir. Bir sıra beynəlxalq inkişaf səyləri, konfranslar və müqavilələr, xüsusilə də, Paris Bəyannaməsi (2005) vasitəsilə beynəlxalq inkişaf əməkdaşlığının və ictimai institutların diqqət mərkəzi təkmilləşmiş səmərəlilik, hesabatlılıq (məs. hökumətlər öz vətəndaşlarına yönümdə və ya icraçılar öz maliyyələşdirənlər yönümdə) və dayanıqlılığa ötürülmüşdür - bu sadalananlar, əsas prinsiplərin yalnız bir neçəsinin adıdır. Bu inkişaf səylərilə, bir çox institutların layihə və proqramlarının planlaşdırılması fəaliyyət planlaşdırmasından (biz nə etmək istəyirik?) ümumi nəticələrə (biz nəyə nail olmaq istəyirik?) daha güclü diqqət yetirdi. Ona görə də, əsas diqqət, nəticələrdə, tədbirlərin ardıcılığında və icrada qalır. Nəzərdə tutulan dəyişikliklər diqqət mərkəzinə gətirildi və nəticə-əsaslı idarəetmə (NƏİ) adlanan fərqli strateji yanaşmaya çevrildi.

Alet 1:**Nəticələr Zəncirinin Elementləri**Məqsəd/
Vəzifə

Bir və ya daha artıq müdaxilə vasitəsilə, cəmiyyətə, icmaya və ya insan qrupuna fiziki, maliyyə, insitusalional və digər faydalar vermək **niyyətində olan təsir**.

İndikatorlar

Müdaxilənin **uğurunu** və nəticələrə **nail olunmasını** ölçən kəmiyyət və keyfiyyət **meyarları**.

Nəticələr/
Təsir

Müdaxilənin nəticələrinin əldə etmək üzrə olduğu və ya əldə etdiyi qısa müddətli və orta müddətli **təsirlər**.

Yekun
nəticə

Müdaxilə nəticəsində əldə olunan məhsul və xidmətlər; buraya, nəticələrin əldə edilməsinə uyğun olan müdaxilələr nəticəsində meydana çıxan **dəyişikliklər** də daxil ola bilər.

Fəaliyyət
ətlər

Spesifik nəticələr istehsal etmək üçün maliyyə, texniki kömək və digər növ səfərbər olunmuş resurslar kimi töhvələr vasitəsilə **həyata keçirilmiş fəaliyyətlər**.

Töhvə

Müdaxilə üçün istifadə edilən **maliyyə, insan və maddi resurslar**.

Problem

Həll etmək istədiyimiz **əsas məsələ**.

Nəticədə, monitoring sadə icra etməkdən və töhvə verməkdən, layihə və ya proqramın, strategiya və ya siyasətin nəticələrinin ölçülməsinə dəyişildi. Başqa sözlə, monitoring, nəzərdə tutulan fəaliyyətlərin icrasına əminliyi təmin etməkdən, bu fəaliyyətlərin nəzərdə tutulan dəyişikliklərin baş tutmasına imkan yaratmasına yönəldi.

Buna görə də, nəticə-əsaslı monitoring, layihə və ya proqram, plan və ya strategiyanın məhsul və ya xidmətlərinin istifadəsində əldə edilmiş dəyişikliklərin müşahidəsinə istinad edir. Nəticə-əsaslı monitoring, ümumilikdə, nəticə-əsaslı idarəetmə (NƏİ) yanaşmasının bir hissəsidir.

Alet 2:

**İnsan Alverinə Məruz qalmış Şəxslərin Re-/
İnteqrasiyası üzrə Nümunəvi Nəticə Zənciri**

Nəticə zəncirinin komponenti

Nümunə

Məqsəd/Vəzifə:

Bir və ya bir neçə müdaxilə vasitəsilə cəmiyyətə, icmaya və ya insan qrupuna planlaşdırılmış fiziki, maliyyə, institusional, sosial və ya digər faydaların verilməsi.

İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər özünün və ya digər icmaya sürətlə re-inteqrasiya olunmuşlar.

İndikatorlar:

Müdaxilənin uğurunu və nəticələrin əldə edilməsini ölçə bilən kəmiyyət və ya keyfiyyət meyarlarını hazırlayın.

- Müəyyən edilmiş insan alverinə məruz qalmış şəxslərin sayı 20 faiz artmışdır (mənbə: Milli məlumat bankı).
- Müsahibə götürülmüş insan alverinə məruz qalmış şəxslərin 80 faizi onlara verilən re-inteqrasiya xidmətlərini adekvat qiymətləndirir və onların ehtiyaclarına yönəltdiyini bildirir (Mənbə: Keyfiyyət sorğusu).
- İnsan alverinin həddi təxminən 50 faiz azalmışdır (Mənbə: Milli məlumat bankı).
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərin öz gəlirləri hesabına yaşamaları re-inteqrasiyadan 1 il sonra 15% artmışdır (Mənbə: QHT tərəfindən sorğu)

Nəticələr/Təsir:

Müdaxilə nəticəsində əldə edilən qısamüddətli və orta müddətli təsirlər.

- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər artan şəkildə müəyyən edilmişdir.
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər keyfiyyətli xidmət təchizatçılara yönəldilmişdir.
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər, re-inteqrasiyadan sonra öz həyatlarını təmin edə bilirlər.

Məhsullar:

Müdaxilə nəticəsində əldə edilən məhsul və xidmətlər; nəticələrin əldə edilməsinə uyğun olan müdaxilələrdən yaranan dəyişikliklər də, buna aid ola bilər.

- Dövlət və qeyri-dövlət nümayəndələri arasında əməkdaşlıq artmışdır.
- İnsan alverinə qarşı mübarizə işində, sığınacaq və polis işçiləri müəyyən etmə mexanizmləri və insan hüquqları standartları üzrə təlim almışlar.
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərlə iş üçün minimum standartlar razılaşdırılmışdır.
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər üçün xidmət təchizatçıları gücləndirilmişdir.
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər seçilmiş şəxslər peşə təlimi almışlar.

<p>Fəaliyyətlər: Spesifik nəticələr istehsal etmək üçün maliyyə vəsaiti, texniki yardım və digər resursların səfərbər edilməsi yolu ilə həyata keçirilən fəaliyyətlər.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dövlət və qeyri-dövlət qurumları arasında əməkdaşlığın tələp edilməsi (MİM yolu ilə) • Dövlət və qeyri-dövlət qurumları üçün seminar və təlimlərin təşkil edilməsi • İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərlə iş üçün minimum standartların müzakirəsi və hazırlanması • İnsan alverinə məruz qalmış insanları xidmətlə təchiz edənlər üçün təşkilatı inkişaf dəstəyi • İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər üçün peşə təliminin təşkili və gəlir gətirən fəaliyyətlərin yaradılması
<p>Təhvələr: Müdaxilə üçün istifadə edilən maliyyə, insan və maddi ehtiyatlar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gənclər Nazirliyi insan alverinə məruz qalmış azyaşlıları sığınacaq və təhsilə təmin edir. • Qadınlar Nazirliyi qadın təşkilatı tərəfindən icra edilən sığınacaq proqramını maliyyələşdirir. • Qadınların təşkilatı insan resursları və praktik təcrübə ilə təmin edir. • Beynəlxalq donor standartların yaradılması və sığınacaq və sosial işçilərinin təlimi üçün maliyyə və texniki resurslar ilə təmin edir.
<p>Problem: Həll etmək istədiyimiz əsas məsələ.</p>	<p>İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərə insan hüquqları yanaşmasından davamlı re-inteqrasiya xidmətləri çatışmazlığı var.</p>

NƏTİCƏ-ƏSASLI MONİTORINQIN PRINSİP VƏ MANEƏLƏRİ

Nəticə-əsaslı monitoring 4 zəruri aspekti əhatə edir: ölçülə bilən, monitoringi aparıla bilən və uyğun olan **müəyyən edilmiş nəticələr**, hədəf olunmuş nəticələrə nail olmaq üçün adekvat olan **resurslar**, nəticə və resurslarla birləşmiş səlahiyyət və vəzifələri təmin edən **təşkil**, habelə, əldə olan resursların təşkilat tərəfindən müəyyən edilmiş nəticələrə çevrilməsinə imkan yaradan planlaşdırma, monitoring, kommunikasiya və resurslar üçün **proses**.

Bu 4 aspektə çatmaq üçün, **nəticə-əsaslı idarəetmə aşağıdakı prinsiplərə əməl etməlidir:**

- **Fəaliyyətə deyil, nəticələr üzrəində əlaqələndirmə:** bu, insan alverinə qarşı mübarizə işində nəzər-diqqətin bir fəaliyyətdən müdaxilə üçün ümumi müəyyən edilmiş və ölçülə bilən nəticə və

təsirə yönəltmək deməkdir. Eyni zamanda, bu, nəinki nəzərdə tutulmuş, hətta potensial, nəzərdə tutulmamış mənfi nəticələr də deməkdir.

- **Aydın vəzifələr və vaxt çərçivəsi:** hər hansı bir strategiyanın, siyasətin, proqram və ya layihənin gedişatının monitorinqini aparmaq iqtidarında olmaq üçün, hansı məlumatın, kim tərəfindən və hansı zaman çərçivəsində toplanması aydın müəyyən edilməlidir.
- **Uyğunluq:** İnsan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərində müxtəlif iş sahələri vardır. Prioritetləri müəyyən edərkən, monitorinq və qiymətləndirmədə müəyyən tədbirlərin uyğunluğu qiymətləndirilməli və yoxlanılmalıdır.
- **Effektivlik və səmərəlilik:** NƏİ, düzgün və uyğun işlərin və yaxşı yerinə yetirildiyinə əmin olmaq deməkdir. Resursların yerində olması qiymətləndirilməli və verilmiş vəsait üçün maksimum mümkün olan nəticələr əldə edilməlidir.
- **Dayanıqlılıq və təsir:** müdaxilə üçün nəzərdə tutulmuş məqsədlərin yerinə yetirilməsi NƏİ vasitəsilə ölçülməlidir. Bundan əlavə, müdaxilə başa çatandan sonra layihənin təsirinin davamlı olmasının monitorinqi aparılmalıdır. Əgər davamlılıq təmin edilməyibsə, onu təmin etmək üçün təşkilati inkişaf və proses dəstəyi kimi əlavə hədəflər müəyyən edilməlidir.
- **Ölçü və innovasiya:** planlaşdırma zamanı, müdaxilənin geniş əhali kütləsini əhatə etməsi potensialı qiymətləndirilməlidir. Bu, proses müddətində monitorinq edilməlidir.
- **Şəffaflıq və hesabatlılıq:** Hökumətlərin, bütün insanların hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək və başqalarının hüquqlarını pozan fərdlərin və hökumət məmurlarının mühakimə olunması məsuliyyəti və vəzifəsi var. Beləliklə, insan alverinə qarşı mübarizə kontekstində, hökumət özünün miqrasiya rəsmisi, sərhəd xidmətçisi və ya polis və s. kimi məmurları tərəfindən baş verən hallara məsuliyyət daşıyır. Fərdlər insan hüquqları prinsiplərini təsbit edən beynəlxalq qanunlara əsasən,

hökumətlərdən hüquqlarını tələb edə bilərlər. Monitoring və qiymətləndirmə nöqteyi-nəzərindən, məsuliyyətə, strategiyalar, prioritetlər və fəaliyyətlər, habelə mümkün zərər haqqında şəffaf və hərtərəfli məlumatla təmin etmək daxildir. İnsan alverinə qarşı mübarizə halında, bu, məlumatların paylaşması və müvafiq tərəfdaşlarla müzakirəsi deməkdir.

- **İştirak, sahiblik və səlahiyyətəlmə:** İştiraklı yanaşma, qrupları (xüsusilə, marginal qrupları) planlaşdırma və monitoring prosesində fəal iştirak etmək, təşəbbüsü ələ almaq, özlərinin spesifik maraq və ehtiyaclarına uyğun olaraq, institutlara, siyasət, strategiya və proqramlara təsir etmək üçün gücləndirmək mənasını daşıyır. Eyni zamanda, marginal qrupların səlahiyyətəlməsi insan alverinin qarşısının alınmasının təməlini qoyur.
- **Qeyri diskriminasiya və inkluzivlik:** Müxtəlif qrupların xidmətlərə müyəssərliyi (çıxışları) təmin edilməlidir. Faktlar göstərir ki, mühacirlər, məcburi köçkünlər, qaçqın və sığınacaq axtaranlar kimi xüsusi marginal qruplar, çox hallarda, mənfi nəticələrdən əzab çəkirlər və buna görə də, insan alverinə qarşı mübarizə zamanı əks-məhsuldar nəticəyə məruz qalmış şəxslər birbaşa olaraq ən çox faydalanmalıdırlar. Buna görə də, planlaşdırma, monitoring və qiymətləndirmə zamanı, spesifik hədəf qrupu təhlili vasitəsilə, spesifik əhaliyə və tərəfdaşlara olan mənfi təsir qiymətləndirilməli və mənfi təsirin qarşısı alınmalıdır.

Nəticə-əsaslı monitoringi həyata keçirən zaman bir sıra maneələr meydana çıxır:

Mübahisəsiz olaraq qeyd edilməlidir ki, ilkin baza tədqiqatları, hər hansı monitoring və qiymətləndirmə cəhdləri üçün müqəddimədir. Bununla yanaşı, **məlumatın olması və onun keyfiyyəti** insan alverinə qarşı mübarizə işinin monitoring və qiymətləndirməsi üçün maneədir. Ümumiyyətlə, xüsusən keyfiyyət məlumatının tapılması çətindir (məs. reintegrasiya cəhdlərinin keyfiyyət və ya uzunmüddətli effektlərinin keyfiyyəti üzrə). Bundan əlavə, bir çox

hallarda, məlumat keçmiş tarixə olur, xüsusilə də, insan alverinə məruz qalmış şəxslərin sayı azaldılmış olduğu halda nəticənin ölçülməsi buna aiddir. Sual bundan ibarətdir ki, cari strategiya və ya proqramın nəticələri strategiya yaradılmamışdan öncə əldə edilmiş nəticələr əsasında necə ölçülə bilər? Bir çox hallarda, bezi məlumatlar, layihə və ya proqramın nəticəsində toplanmalıdır. Parçalanmış məlumat, toplama sistemləri, bir çox hallarda, mövcud məlumat daxilində, ikiqat hesablamaya gətirib çıxarır.

Tarixçə 4:**Məlumat Toplanması və Razılaşdırılmış
İnformasiya İdarəetməsi Sistemləri (MTİİS)**

İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərlə iş sahəsində bir sıra təkmilləşdirilmiş məlumat toplama təşəbbüsləri var və 2006-2010-cu illərdə, MSHBM-in Cənub-Şərqi Avropa və Avropa Birliyində həyata keçirmiş olduğu məlumatın toplanması və məlumatın idarəedilməsi layihələri də onların arasındadır.

İnkişaf və Əməkdaşlıq üçün İsveç Agentliyi (1-ci Mərhələ) və Norveçin Xarici İşlər Nazirliyi (1-ci və 2-ci Mərhələlər) tərəfindən maliyyələşdirilən və MSHBM tərəfindən həyata keçirilən “Cənub-Şərqi Avropada İnsan Alverinə Qarşı Mübarizənin Gücləndirilməsi, Məlumatların Toplanması və İnformasiyanın İdarəedilməsi (MTİİ) Proqramı” çərçivəsində iştirakçı ölkələrdə insan alverinə məruz qalmış şəxslərlə bağlı məlumatları razılaşdırmaq və onların keyfiyyət və etibarlılığını təkmilləşdirmək məqsədilə, qurbanlarla bağlı məlumat toplamaq üçün məlumat bazası və insan alverçilərlə bağlı məlumat əldə etmək üçün məlumat bazası yaradılmışdır. İnsan alverilə bağlı məlumatları daha da yaxşı təhlil etmək, insan alveri probleminin real mənzərəsini qiymətləndirmək və bununla da, daha da effektiv müdaxilə və siyasətlərin hazırlanmasında bazaya malik olmaq üçün ölkələrin bacarıqlarının artırılması məqsədilə, Albaniya, Bosniya və Hertseqovina, Bolqarıstan, Xorvatiya, Kosovo, Keçmiş Yuqoslaviya Respublikası Makedoniya, Moldova, Monteneqro, Rumıniya və Serbiyada müvafiq milli institutlarda iki fərqli məlumat bazası yaradılmışdır. Bu məlumat bazalarının necə fəaliyyət göstərmələri, habelə layihə

barəsində daha da təfərrüatlı məlumatı www.anti-trafficking.net internet səhifəsində endirilə bilən “Cənub-Şərqi Avropada İnsan Alveri üzrə Məlumatların Toplanması: Regional Meyarın Hazırlanması Təlimat Kitabı”nda tapmaq mümkündür.

Məlumatların Toplanması və Razılaşıdırılmış İnformasiya İdarəedilməsi Sistemləri (MTİİ) Layihəsi, AB-nin “Cinayətkarlığın Qarşısının Alınması və ona Qarşı Mübarizə” Qrantı çərçivəsində maliyyələşdirilmiş və MSHBM ilə əməkdaşlıq şəraitində, Portuqaliyanın Daxili İşlər üzrə Baş Direktoratı və Portuqaliyanın Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilmişdir. Layihə, qabaqcıl təcrübələr, standartlar və prosedurlar üzrə AB-nin 2005-ci il Fəaliyyət Planının müddəalarına uyğun olaraq yerinə yetirilmişdir və insan alverilə bağlı məlumatları sistemətlə olaraq toplamaq və idarə etmək üçün iştirakçı ölkələrin bacarıqlarını artırmışdır. Çexiya Respublikası (Daxili İşlər Nazirliyi), Polşa (Daxili İşlər Nazirliyi), Portuqaliya (Baş İşlər Direktoratı, Daxili İşlər Nazirliyi) və Slovakiya (Daxili İşlər Nazirliyi) layihədə iştirak etmiş və insan alveri qurbanları ilə bağlı məlumat toplamaq üçün ümumi razılaşıdırılmış və müqayisəli indikatorlar da daxil olmaqla, transmilli razılaşıdırılmış informasiya idarə edilməsi sistemi yaratmışdır. “Avropa Birliyində İnsan Alverilə bağlı Məlumat Toplanması və İnformasiyanın İdarəedilməsi – Təlimat Kitabı”nın nəşri. “Çexiya Respublikasında, Polşada, Portuqaliya və Slovakiya Respublikasında vəziyyət” üzrə nəşri insan alveri sahəsində məlumat toplanması üçün təlimat verir və layihə haqqında daha ətraflı məlumatı www.anti-trafficking.net. İnternet səhifəsində əldə etmək mümkündür.

Diqqət: İnsan alverinə məruz qalmış şəxs haqqında məlumat toplayarkən, insan alverinə məruz qalmış şəxsə əlavə zərərini yaranmasının (məs. insan alverinə məruz qalmış şəxs, hansı ki, anadır və uşağını qəyyumluğa təhvil verərkən, onun keçmişdə insan alverinə məruz qalmış olması, məhkəmə proseduru zamanı onun əleyhinə işləyə bilər) qarşısının alınması məqsədilə, məlumatların müdafiəsi, toxunulmazlığı və başqaları tərəfindən sui-istifadəsinin halının olmaması təmin olunmalıdır.

İkinci maneə, insan alverinə qarşı mübarizə işində vahid **təriflərin** olmamasıdır ki, bu da, bir çox hallarda, bəzi məlumatlara inamı çətinləşdirir (məs. istismar şəraitlərində, qeyri-qanuni mühacirlər, qaçaq şəxslər, insan alverinə məruz qalmış şəxs, insan alverinə məruz qalmamış şəxs arasında çəşqinlik).

Üçüncü maneə isə, bəzi proqramlar tərəfindən icra edilmiş fəaliyyətlərə edilən bəzi dəyişikliklərin **müəllifliyidir**. Xüsusən, insan alveri işində, çoxlu tərəfdaşların söylərinin birləşdiyi halda, hansı siyasətin, strategiyanın və ya proqramın uğurlu və ya uğursuz olduğunu qiymətləndirmək çətinlik törədir. Bundan əlavə, bəzi parametrlər, məsələn, yoxsulluq indeksi, işsizlik həddi və ya gender bərabərsizliyi insan alverinin fenomeninə təsir edir, hansı ki, bunlar siyasət, strategiya və proqramları qiymətləndirərkən nəzərə alınmalıdır.

Alət 3:

Nəticə Əsaslı Monitoring və Qiymətləndirmə Sistemini qurulması üzrə lazım olan tədbirlər

Zəruri addımlar (ümumi)	Lazimi suallar	İA-da MFP-nin monitoringi üçün addımlar
Nəticə və məqsədləri formalaşdırın	Nəyə nail olmaq istəyirsiniz?	MFP-ni aydın məqsəd və nəticələrlə yenidən formalaşdırın
Monitoring üçün nəticə indikatorlarını seçin	Əldə edilmiş nəticəni ölçmək üçün xüsusi olaraq nəyə baxırıq?	Müvafiq nəticə indikatorlarını formalaşdırın
İndikatorlara necə nail olduğunuzu ölçmək üçün meyarları müəyyən edin (yoxlama vasitələrini müəyyən edin)	Biz onu necə yoxlayırıq? Məlumat mənbəyi kim və ya nədir?	İndikatorlar üçün yoxlama vasitələrini müəyyən edin
Cari vəziyyət haqqında ilkin məlumat toplayın	Məqsədimizə nəzərən, bu gün biz haradayıq?	İndikatorlar haqqında ilkin baza məlumatı toplayın
Nail olmaq üçün spesifik hədəfləri və onlara çatmaq üçün tarixləri müəyyən edin	Buna nə vaxt nail olmaq istəyirik?	MFP-da realistic hədəflər (faiz, say və s.) və bu hədəflərə çatmaq üçün vaxt çərçivəsi (spesifik olun) müəyyən edin
Müntəzəm və ardıcıl məlumat toplamaq üzrə vəzifələri müəyyən edin	Məlumat toplamaq üçün kim məsuldur?	Məlumat toplanması və təqdimatı üçün vəzifələri müəyyən edin

Hədəflərə çatmağınızın əmin olmaq üçün müntəzəm olaraq qiymətləndirmə məlumatı toplayın	Hədəflərlə münasibətdə biz necə işləyirik?	Müxtəlif məsul institutlar müntəzəm olaraq indikatorlara çatmağınız haqqında qiymətləndirmə məlumatları toplayır və müntəzəm olaraq müəyyən olunmuş quruma təqdim edir (İşçi Qrup/Komissiya/Xüsusi Komissiya və s.)
Nəticələri təhlil edin və hesabat verin.	Biz nəyə nail olmuşuq və nə etməyə ehtiyac var?	Milli məsul qurum (İşçi Qrup, Kommissiya, Milli Məruzəçi, Xüsusi Komissiya...) toplanmış məlumatları təhlil edir və MFP-nin icrası üzrə ümumi vəziyyətin qiymətləndirilməsini və insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində müdaxilələrin təsirini əks etdirən illik hesabat hazırlayır. Nəticələr bütün müvafiq tərəfdaşlarla müzakirə edilir və yeri gəldikdə, birgə məlumatlı qərarlar qəbul edilir.
Qiymətləndirmənin (xarici, daxili, yekun qiymətləndirməyə nisbətə orta-dövr qiymətləndirməsi və s.) rolunu, tezliyini və cədvəlini müəyyən edin	Tədbirlərimizi nə vaxt qiymətləndiririk?	Müvafiq tərəfdaşlarla qiymətləndirmənin (daxili qiymətləndirməyə nisbətə xarici qiymətləndirmə) necə aparılacağını müəyyən edin və maliyyə mənbələrini müzakirə edin. MFP-nin ümumi dövrü əsasında qiymətləndirmə siklini müəyyən edin.

(1) *Mənbə: DB-dan uyğunlaşdırılmışdır 2004.*

IV

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI
MÜBARİZƏ ÜZRƏ MILLİ
REAKSİYA

IV

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ REAKSIYA

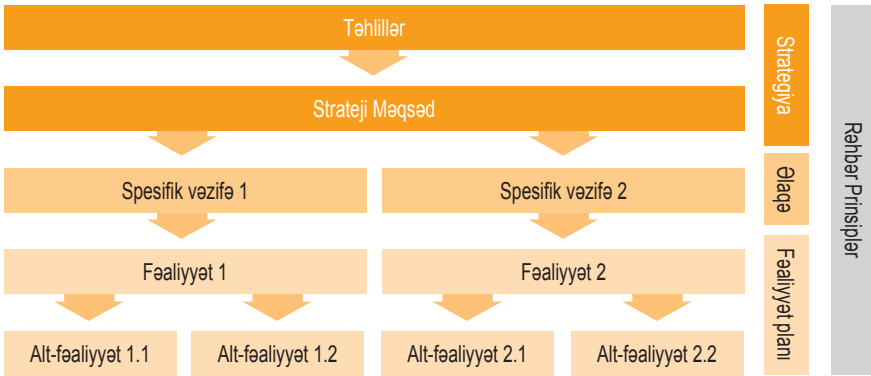
Bu təlimat kitabının IV hissəsi, monitorinqin əsasları, monitorinq prosesinin istinad etdiyi məqsədlərin necə hazırlanması və strukturlaşması haqqında məlumat verir. Monitorinqin nəticələri onun əsası kimi yaxşı olmalıdır, beləki, yaxşı strategiya və fəaliyyət planının hazırlanmasına və ya lazım gəldikdə, mövcud olanı dəyişmək üçün çox səy sərf etməyə ehtiyac var.

STRATEGIYA VƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI

Bir çox hallarda, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli cəhdlər, ölkədə insan alveri vəziyyətinin dərinədən öyrənilməsi ilə davam edən strategiya və buna uyğun fəaliyyət planından ibarət olur. Həm strategiya, həm də fəaliyyət planı, tərtibatında eyni rəhbər prinsiplərə əməl etməli və dəstək çərçivənin sahələri və 3 P (Prevention=Qarşısının alınması, Protection=Müdafiə və Prosecution=Mühakimə) üçün strategiya və tədbirləri müəyyən etməlidirlər.

Strategiya nəyə nail olacağını müəyyən edir (strateji məqsəd[lər] i) və strateji məqsəd[lər]i) spesifik vəzifə[lər]ə bölür, milli plan isə, strategiyada müəyyən edilmiş spesifik vəzifələrin necə yerinə yetiriləcəyini dəqiqliklə aydınlaşdırır. Fəaliyyət planı, tədbirlərə bölməklə (hər bir spesifik vəzifə üçün), strategiyayı əməli işə çevirir, ölçüləbilən gedişatı müəyyən edir (uyğun indikatorların yaradılması vasitəsilə), vaxt çərçivəsini müəyyən edir və aydın şəkildə vəzifələri bölüşdürür.

Aşağıdakı cədvəl, strateji və əməliyyat səviyyəsində arada olan əlaqəni göstərir və İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə İşinin Qurulması üçün Təlimatın bir hissəsidir. (MSYBN 2006).

Tarixçə 5:**Azərbaycan və Gürcüstanda İnsan Alverinə Qarşı Mübarizədə Strategiya və Milli Fəaliyyət Planları****Strategiya:**

Azərbaycan insan alverinə Qarşı mübarizə üzrə spesifik strategiya hazırlamamışdır.

Milli Fəaliyyət Planları:

Azərbaycan, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə 2009-2013-cü illəri əhatə edən ikinci dörd illik fəaliyyət planını hazırlamışdır. Hər iki plan 3 P (Prevensiya, Müdafiə və Cinayət təqibi) sahəsində olan tədbirləri özündə əks etdirir. 3 P-lər – Prevensiya (qabaqlama), Müdafiə və Cinayət Təqibi – üzrə spesifik olaraq təşkil olunmamasına baxmayaraq, fəaliyyət planı həmin sahələri, habelə dəstək çərçivəsini də əhatə edir. İcraatın dəqiq ölçülməsi üçün indikatorlar yoxdur.

Hazırlanmalı olan yeni fəaliyyət planı üçün tövsiyyə edilir ki:

- planlar nəticə-əsaslı idarəetmə prinsiplərinə uyğun olaraq yenidən formalaşdırılsın (xüsusən, nəticələrin və ona uyğun indikatorların formalaşması);

- b) Dəstək çərçivəsinin müxtəlif bölmələrini (ələaqələndirmə qurumları, hüquqi qanunvericilik, bacarıqların artırılması, resurs və büdcə səfərbərliyi, nəzərdən keçirmək, monitoring və qiymətləndirmə və məlumat toplanması ilə bağlı) və 3 P-ləri izah edin;
- c) ümumi icra xərclərini dəyərləndirmək üçün plana büdcə əlavə edin;
- d) mümkün olan yerdə, spesifik vəzifələri müəyyən edin (məsələn, Nazirliklərə müxalif olan xüsusi departamentlər və ya şəxslər və ya işçi qrupları, institutlar və ya təşkilatlar və
- e) İcra üçün daha da spesifik vaxt çərçivəsini müəyyən edin.

MİLLİ FƏALİYYƏT PLANLARININ STRUKTURU

Tapşırıqları əməli olaraq yerinə yetirmək və insan alverinə qarşı mübarizədə səmərəli və effektiv alət olmaq məqsədilə, milli fəaliyyət planı üçün bir sıra standartlar tamamlanmalıdır. Yalnız tam milli fəaliyyət planı, nəzərdə tutulan fəaliyyət və nəticələrin effektiv monitoringini aparmağa imkan verir və monitoringin nəticələrinin keyfiyyəti formalaşdırılmış fəaliyyət planından asılı olduğundan, bu bölmə, effektiv milli fəaliyyət planının bəzi mühüm prinsiplərini yenidən təqdim edir və nəticə-əsaslı idarəetmə (NƏİ) çərçivəsi daxilində nəticələri uyğunlaşdırır.

Fəaliyyət planı aşağıdakıları özündə əks etdirməlidir:

- Nəticələr
- Nəticə indikatorları
- Fəaliyyətlər/alt-fəaliyyətlər
- Verilmiş tapşırıqlar
- Vaxt çərçivəsi
- Resurslar (maliyyə və insan resursları).

Bunlar, müvafiq strategiyanın hər bir spesifik məqsədi və ondan irəli gələn vəzifələr üçün hazırlanmalıdır. Yuxarıda görüldüyü kimi, fəaliyyət planına uyğun gələn strategiya yoxdursa, fəaliyyət planını hazırlayan zaman, məqsəd və müvafiq vəzifələr (hansı ki, milli insan alverinə qarşı mübarizə işinin strateji səviyyəsinə əlaqələndirilir) hazırlanmalıdır.

Alət 4:

Milli Fəaliyyət Planı üçün Model.

Əlavə 1-ə baxın. Lazım gələn yerlərdə, yerli vəziyyətə uyğunlaşdırın.

Diqqət: milli fəaliyyət planını planlaşdırdığınız və ya yenidən nəzərdən keçirdiyiniz zaman, icra vasitəsilə nail olmaq istədiyiniz nəticə və dəyişikliklərə diqqət yetirin. Fəaliyyət-əsaslı planlaşdırmada azıb qalmayın.

NƏTİCƏ VƏ İNDİKATORLAR

Uyğun, spesifik və ölçüləbilən nəticə və nəticə indikatorlarının hazırlanması milli fəaliyyət planı və onun monitorinqinin uğuru üçün əsasdır. Nəticə və indikatorlara nail olmaq üçün müvafiq fəaliyyətlər tez tapılır. Bununla yanaşı, insan alverinə məruz qalmış şəxslərlə işdə, dəstək çərçivəsi şəbəkəsində, prevensiya, müdafiə və ya mühakimə sahəsində, fəaliyyətləriniz nəticəsində dəyişikliyə nail olmaq istəyirsinizsə, nəticə başlanğıc nöqtə kimi formalaşdırılmalıdır. Formalaşdırılmış dəyişiklik, institusional dəyişikliyə, ümumi çərçivə dəyişikliyinə və ya davranış dəyişikliyinə istinad etməlidir. Nəticənin, dəyişikliyin və müvafiq indikatorların formalaşdırılması yolu SÖİUV (SMART: **S**pecific, **M**easurable, **A**chievable, **R**elevant, **T**ime-bound) = **S**pesifik, **Ö**lçülə bilən, **İ**cra edilə bilən, **U**yğun, **V**axta uyğun) qaydalarına əməl etməlidir.

Alet 5:

**Monitorinq üçün SÖİUV Nəticələrini və
İndikatorlarını necə formalaşdırmalı**

Layihə, proqram, strategiya və ya siyasətlərin gedişatının monitorinqini aparmaq, nəzərdən keçirmək və ya qiymətləndirmək üçün bir sıra standartlara əməl edən uğur indikatorlarını müəyyən etmək çox vacibdir. Seçilmiş hər bir nəticə və indikator SÖİUV qaydalarına əməl etməlidir:

✓ **Spesifik:**

Nəticə: Nəticə spesifik gələcək şəraiti təsvir edirmi?

İndikator: İndikator spesifik və aydındır mı? O, konkret-dirmi?

✓ **Ölçüləbilən:**

Nəticə: Aydın müəyyən edilmiş və ölçüləbilən indikatorlar vasitəsilə nəticəyə nail olunduğunu ölçmək mümkündür mü?

İndikator: Bu indikator üçün zəruri olan məlumatı (kəmiyyət və keyfiyyət yoxlama vasitələri) toplamaq mümkündür mü? Lazım olan məlumat üçün mənbə varmı? Məlumatı toplamaq üçün lazımı resurslar varmı, yoxsa, bunu etmək üçün həddindən artıq vaxt və bacarıqlara ehtiyac olacaq?

✓ **İcraedilə bilən:**

Nəticə: Formalaşdırılmış dəyişiklik yerinə yetirilə biləndirmi? Buna nail olmaq, cəlb edilmiş partnyor və tərəfdaşların imkanları daxilindədir mi?

İndikator: İndikator nail oluna biləndirmi? Lazım gələrsə, indikatorun verdiyi məlumata cavab olaraq tədbir mümkündür mü? İndikator məlumatlı qərar qəbul etmək üçün kifayət qədər göstərici verə biləcəkmı?

✓ **Uyğun:**

Nəticə: Formalaşdırılmış dəyişiklik insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində prioritetlərə töhvə (milli və ya digər) verirmi?

İndikator: İndikator layihə/proqram haqqında uyğun və lazımi qərar qəbul etmək üçün məlumatla təmin edəcək və yaxud bu məlumat, yalnız “olmağı yaxşıdır” kimi olacaq?

- ✓ Vaxt çərçivəsi daxilində:

Nəticə: Nəticənin dəyişikliyin tamamlanması üçün müəyyən olunmuş tarixi varmı?

İndikator: İndikator düzgün vaxtda nəyə ehtiyacın olduğunu deyəcəkmi? İndikatoru ölçmək üçün vaxtaşırı toplanan məlumat, qərar qəbul etmək üçün kifayətdirmi?

- ✓ Bundan əlavə, hər bir hədəf və nəzərdə tutulan indikatorlar üçün **məsul** şəxs müəyyən edilməlidir.

Nəticələr müxtəlif səviyyələrdə formalaşdırıla bilər: onlar qısa, orta və uzunmüddətli və müxtəlif məqsədli ola bilərlər: onlar yüksək-səviyyəli və aşağı səviyyədə, strateji nəticəli və spesifik nəticəli ola bilərlər. Milli fəaliyyət planları nöqtəy-nəzərindən, formalaşdırılmış nəticələr, cəlb olunmuş tərəflərin təsir dairəsində spesifik və toxunula bilən olmalıdır. Nəzərdə tutduğunuz və planlaşdırdığınız məqsədə nail olmaq üçün mümkün qədər çox realistik nəticələr formalaşdırın.

Alət 6:

İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə Sahəsində Bəzi Nümunəvi Nəticələr

Aşağıda verilmiş nəticələr yalnız nümunələrdirlər. Formalaşdırılmış nəticələrin məqsədləri biri digərindən daha geniş formalaşdırıldığından, siz onlar arasında fərqləri müşahidə edə bilərsiniz.

Bununla yanaşı, siz insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində müəyyən etdiyiniz ehtiyaclara uyğun olaraq, özünüzdün nəticələrinizi formalaşdırmalısınız.

Dəstək çərçivəsi:

- Milli insan alverinə qarşı mübarizə üzrə qanunvericilikdə beynəlxalq insan haqları standartları ilə artırılmış uyğunlaşdırma
- İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli tədbirlərdə aydınlaşdırılmış prosedurlar
- İnsan alverinə qarşı mübarizəyə dəstək tədbirlərində müvafiq siyasət çərçivəsində islahatlar
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxsin yerində müalicəsi (potensial) üçün Milli İstinad Mexanizmləri
- Qurbanlara yardım və bərpa üçün təkmilləşdirilmiş strukturlar yaradılmışdır

Prevensiya:

- İnsan alveri haqqında yüksək məlumatlandırma
- İnsan alveri haqqında artırılmış məlumatların olması
- Azyaşlıların insan alveri haqqında gücləndirilmiş məlumata malik olması
- Regionda insan alveri halları haqqında artırılmış bilik
- Təhlükəsiz miqrasiya haqqında məlumat əldə etmək üçün qaynar xəttin yaradılması

Müdafiə

- Qurbanların müdafiəsinin təkmilləşdirilməsi
- İnsan alverinin qurbanlarının müəyyən edilməsində və onlarla işdə təkmilləşdirilmiş standartlar
- Qurbanların müdafiəsi üçün gücləndirilmiş qanun çərçivəsi

- Qurbanların bərpası və reinteqrasiyası üçün davamlı sistem
- İnsan alverinə məruz qalmış şəxslər kimi azyaşlılarla işdə təkmilləşdirilmiş sistem
- Qurbanlar üçün yaradılmış münbit şəraitin sayının artması
- Qurbanlar üçün kompensasiya mexanizmləri yaradılmışdır

Cinayət Təqibi:

- Cinayətkarların mühakiməsi üçün gücləndirilmiş hüquq sistemi
- Məhkəmələrdə insan alveri ilə bağlı həll edilmiş işlərin sayında artım
- İnsan alveri ilə bağlı müvafiq səlahiyyətli orqanlara məlumat verilmiş həll edilmiş işlərin sayında artım

Diqqət: Milli fəaliyyəti hazırlayarkən və ya yeniləşdirərkən, plan və onun nəticələrindən faydalananlar, hədəf qrupları həmişə sizin diqqət mərkəzinizdə olmalıdır. Ardıcıl olaraq, özünüə sual verin ki, bundan kim, necə və nə üçün yararlanır? Biz öz hədəf qrupumuz üçün münasib planlar hazırlayır və düzgün işlər görürürkümü? Bu çox vacibdir, çünki, hər bir müdaxilə, hətta ən yaxşı niyyətlə hazırlanarsa belə, sizin hədəf qrupunuza arzuolunmaz neqativ təsir göstərə bilər.

İNDİKATORLAR

Hazırlanmış nəticələri ölçmək üçün siz münasib indikatorlar tapmalısınız. İndikatorlar nəzərdə tutulmuş dəyişikliyə çatmağı yoxlamalıdır.

İndikatorlar sonradan ya kəmiyyət, ya da keyfiyyət məlumatları ilə (bəzi hallarda ikisinin qarışığı ilə) ölçülməlidirlər. Milli fəaliyyət planları halında, konkret işin gedişatını ölçmək üçün, indikatorlarınız nəticə və məhsulun (fəaliyyətin nəticəsi olaraq) qarışığı olmalıdır.

Alet 7:

Kəmiyyət və Keyfiyyət İndikatorları

Aşağıda verilmiş indikatorlar Milli Fəaliyyət Planı çərçivəsində isitifadə edilə bilən nümunələrdir. Bununla yanaşı, göstərilən mənbələr və ilkin əsaslar və ya faizlər tamamilə indikativdirlər və sizin kontekst üçün daha yararlı olan mənbələr, əsaslar və faizlərin hazırlanmasına və əvəz edilməsinə ehtiyac olacaq. [mətərizədə] göstəriləndiyi kimi, indikatorlar dəstək çərçivəsinin və 3 P-lərin müxtəlif sahələrini əhatə edirlər. Yadda saxlamaq lazımdır ki, kəmiyyət və keyfiyyət olmalarından asılı olmayaraq, indikatorlar SÖİUV (**S**pesifik, **Ö**lçüləbilən, **İ**cra ediləbilən, **U**yğun və **V**axt çərçivəsində) və nəticələrlə əlaqəli olmalıdırlar.

Kəmiyyət indikatorları statistik ölçüləndirlər.

Kəmiyyət indikatorları vasitəsilə aşağıdakıları ölçə bilərsiniz:

- Say... məs.: ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatları vasitəsilə yardım edilmiş insan alveri qurbanlarının sayı 78-dən (əsas 2010-cu il) 100-ə (2011-ci ilin sonunda) qalxmışdır (Mənbə: QHT-lərdən statistika). [Müdafiə]; 2011-ci ildə, məhkəməyə çıxarılmış insan alveri hallarının sayı 20% artmışdır (Mənbə: Ədliyyə Nazirliyinin statistik məlumatı, 2010-cu ildə yaradılmış əsas) [Cinayət təqibi].
- faiz... məs.: 2011-ci ilin sonuna qədər, milli qaynar xətt tərəfindən qəbul edilmiş zənglərin sayı 25% artmışdır

(Mənbə: qaynar xətt tərəfindən statistik məlumat) [Prevensiya və Müdafiə].

- Dərəcəsi... məs.: 2010 və 2015-ci illər arasında, insan alveri qurbanı kimi müəyyən edilmiş şəxslərin yenidən insan alveri qurbanına çevrilməsi səviyyəsi 25% azalmışdır (mənbə və əsas 2010-cu il: Polisin statistik məlumatı) [Müdafiə].

Keyfiyyət indikatorları, insanların verilmiş vəziyyət və ya mövzuya qarşı mühakiməsini, fikrini, hissini və münasibətini əks etdirir. Buraya, həssaslıq, qənaətbəxşlik, təsir, məlumatlılıq, anlama, münasibətlər, keyfiyyət, qəbul etmə, dialoq və ya həyat təzi hissi kimi **dəyişikliklər daxil ola bilər**.

Keyfiyyət indikatorları ilə aşağıdakıları ölçə bilərsiniz:

- Uyğunluq ilə... **məs., beynəlxalq/millî standartların, qanunvericiliyin, prosedur qaydaların hazırlanması** məs.: İnsan Alverilə bağlı Azərbaycanın milli qanunvericilik çərçivəsi 2013-cü ilə qədər imzalamış olduğu konvensiya və standartlara uyğun gəlir. (Mənbə: İAQMEQ-un hesabatları, Avropa Konvensiyası kommunikasiyaları/hesabatlar) [Cinayət təqibi].
- Keyfiyyətini.. məs: müsahibə aparılmış insan alverinə məruz qalmış şəxslərin 80 %-i göstərilmiş reinteqrasiya xidmətlərinin keyfiyyətini adekvat və onların yaş və cins ehtiyaclarına hədəflənmiş kimi qiymətləndirmişlər (Mənbə: Dövlət Fondu tərəfindən aparılmış Keyfiyyət Sorğusu) [Müdafiə]; 2013-cü ildə, reinteqrasiya olunmuş 80% insan alveri qurbanı, prosesə cəlb olunmuş müxtəlif səlahiyyətli orqanlar tərəfindən edilən xidmətdən razıdırlar (Mənbə: bütün reinteqrasiya olunmuş insan alveri qurbanları ilə Dövlət Fondu və ya Milli Yönləndirmə Mexanizmi (MYM) tərəfindən həyata keçirilmiş Keyfiyyət sorğusu) [Müdafiə]. *Bu kontekstdə olan qurbanların*

80%-i bu indikatoru kəmiyyət indikatoru etmir, əksinə qurulmamış kəmiyyət hədəfini təmsil edirlər.

- Səviyyəsini... məs.: İA üzrə təlimin iştirakçıları arasında biliyin səviyyəsi artmışdır (Mənbə: Sorğu anketi). [Prevensiya]; İA əleyhinə mübarizədə, müvafiq tərəfdaşlar (hökumət və qeyri-hökumət təşkilatları) arasında əlaqələndirmənin səviyyəsi artmışdır (Mənbə: mütəmadi yığıncaqların cədvəli və protokolları, tərəfdaşlar arasında sorğu). [Dəstək Çərçivəsi]; hökumətin insan alverinə qarşı mübarizə üzrə fəaliyyəti haqqında ümumi əhalinin məlumatlılığı (səviyyəsi) artmışdır (Mənbə: monitorinq hesabatlarının sorğuları və endirmələri [downloads]) [Dəstək Çərçivəsi, M&Q, Prevensiyaya bağlı]
- Həcmi ilə... məs.: 2011-ci ilin sonuna qədər, milli səviyyədə insan alverinə qarşı mübarizədə QHT-lərin cəlbinin səviyyəsi əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır (Mənbə: QHT-lər arasında sorğu) [Dəstək Çərçivəsi]; 2011-ci ilin sonuna qədər, monitorinqin nəticələrinin mütəmadi olaraq, birgə təhlili əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır (Mənbə: tərəfdaşlara anonim sorğu anketi) [Dəstək Çərçivəsi]; 2011-ci ilin sonuna qədər, insan alveri qurbanları ilə müsahibə aparılmasının müşahidə edilməsi üçün standartların dərəcəsi artmışdır (Mənbə: Polis hesabatları, Müsahibə protokolları, 2010-cu il üçün ilkin məlumat) [Müdafiə].

İndikatorların, mümkün qədər fərdi olması vacibdir. Qurbanların sizin indikatorlarda, kişi, qadın və uşaqlar üzrə fərdiləşdirilməsinin nə dərəcədə əhəmiyyətli olmasını müzakirə edin və qərara gəlin. Hətta, siz indikatorlarınızı fərdi etməsəniz də belə, hər ehtimala qarşı, siz məlumatları fərdi yolla toplayın.

Mənbə: BMT İP 2009-dan uyğunlaşdırılmışdır

Lazım gəldiyi yerlərdə, indikatorlar fərdiləşdirilməlidir (cinsinə, yaşına, coğrafi ərazisinə, xüsusi ehtiyaclarına və ya etnik mənsubiyyətinə görə). Monitorinq və qiymətləndirmə planınızda indikatorların yerinə yetirilməsini spesifik olaraq necə ölçməli olduğunuzu müəyyən etməli olduğunuza görə, indikatorları hazırlayarkən, onların necə ölçülməsini əks etdirməlisiniz.

Alet 8:**Nəticə və indikatorlar üçün Yoxlama Siyahısı**

Nəticə və indikatorları tez nəzərdən keçirmək üçün yoxlama siyahısı	Bəli	Xeyr
Nəticələr və onların indikatorları spesifik, ölçüləbilən, icraedilə bilən, realistic və vaxta uyğun olurlar (SMART)		
Nəticələr, aydın şəkildə, müvafiq institut və tərəfdaşların hansı təsir dairəsində iş sahələrini göstərir		
Nəticələr, nəyin, kim üçün (əgər münasibdirsə) və nə zaman dəyişdiyini çatdırmaq üçün formalaşdırılmışdır.		
Nəticələr, aydın şəkildə, kişilərin, qadınların, uşaqların və ya marginal qrupların (uyğun olduğu halda) spesifik maraqlarını və problemlərini ünvanlayır		
Nəticələr, səyləri ölkədə (və ya regionda, əgər uyğundursa) insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində davamlı təkmilləşdirməyə aparan institusional imkanlarda dəyişikliklərin edilməsinə yönəldir		
Nəticələr, məhsul və xidmətlərin ediləmsini deyil, şərait və imkanların dəyişilməsini nəzərdə tutur		
Nəticələrin, nəzərdə tutulan dəyişikliklərin ölçülməsinə işarə edən indikatorları var.		
Nəticə və onun indikatorları, gələcəkdə nəyin necə görünəcəyini təsvir edən aydın və dəqiq şəkillə təmin edir və hər şeyi əhatə edəcək qədər ümumi deyil.		
Həm məhsulun istehsal edilməsi prosesini (məs. bir şeydən nə qədər edilib), həm də, istehsal edilmiş məhsulun keyfiyyət və ya təsirini (məs. istehsal edilmiş məhsulun istifadə səviyyəsi və ya istifadəçi məmnunluğu) ölçən indikatorlar var.		

Mənbə: BMT İP 2009-dan uyğunlaşdırılmışdır

MƏHSULLAR

Sizin nail olmaq məqsədilə çalışdığınız dəyişikliklərdə nəticə əldə etmək üçün istifadə edilən istehsal edilmiş məhsullar və ya göstərilmiş xidmətlər.

FƏALİYYƏTLƏR

İndikatorlara nail olmaq üçün və müəyyən məhsulların istehsalına gətirib çıxaran fəaliyyətləri formalaşdırın. Bəzən böyük fəaliyyətin alt-fəaliyyətlərinin müəyyən edilməsi kömək edə bilər. Bir fəaliyyət üçün bəzən bir neçə tədbirin görülməsinə ehtiyac olur, lakin bir fəaliyyət bir neçə indikatora xidmət edə bilər.

VƏZİFƏLƏR

Adətən, insan alverinə qarşı mübarizə apararkən, milli fəaliyyət planının icrasına müxtəlif tərəfdaşlar cəlb olunurlar – müxtəlif institutlar və QHT-lər.

VAXT ÇƏRÇİVƏSİ

Fəaliyyətlərin icrası üçün dövrləri göstərin. Vaxt çərçivəsini müəyyən edərkən, fəaliyyətləri ardıcıl düzün və spesifik olun, lakin vaxtın bölüşdürülməsində mümkün qədər realistic olun.

RESURSLAR

Hər bir planın icrası üçün maliyyə və insan resursları olmalıdır. Bir çox hallarda, fəaliyyət planı müxtəlif agentliklər, hökumət və donorlar tərəfindən birgə maliyyələşdirilir. Buna görə də, lazım olan resursları dəyərləndirmək və ya fəaliyyət planının spesifik hissəsi üçün maliyyə dəstəyi istəmək üçün plan üçün büdcənin (yuvarlaq, lakin realistic) tutulması çox vacibdir.

V

İNSAN ALVERİ ƏLEYHİNƏ
MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ
MONİTORİNQI

V

İNSAN ALVERİ ƏLEYHİNƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ MONİTORİNQİ

Bu təlimat kitabının V hissəsi monitorinqin müxtəlif mərhələlərini müzakirə edir və insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planının uğurlu monitorinqi üçün nəyin edilməsi, necə və kiminlə edilməsi haqqında təkliflər verir.

MONİTORİNQİN MƏRHƏLƏLƏRİ

Monitorinq, planlaşdırılmış nəticələrə doğru görülmüş tədbirlər haqqında məlumat verməli olan davamlı və dövr edən prosesdir. Buna görə də, monitorinq aşağıda verilmiş müxtəlif mərhələlərə bölünür:

Plan

- A) Hazırlıq : milli fəaliyyət planının monitorinqi üçün vəzifələr, kommunikasiya və struktur da daxil olmaqla, milli fəaliyyət planının nəticələrinin monitorinqinin necə aparılmasının müəyyən edilməsi.

Edin

- B) İcra: milli fəaliyyət planını icra edərkən, keyfiyyət və kəmiyyət məlumatlarının ardıcıl olaraq toplanması.

Fəaliyyət

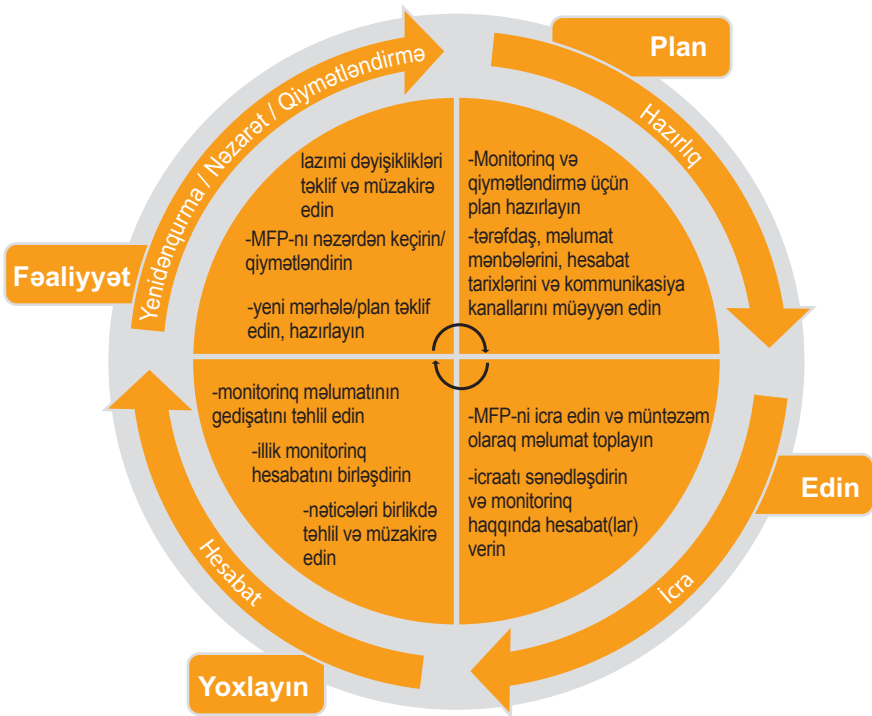
- C) Hesabat vermək: monitorinq haqqında hesabatı hazırlayarkən toplanmış məlumatların təhlili və potensial çatışmamazlıqlar.

Yoxlayın

- D) Nəzarət: monitorinq hesabatının təhlilinin nəticələrinə əsasən, insan alverinə qarşı mübarizədə dəyişdirilmiş təcrübələr və inkişafa uyğun olaraq strategiya və plan dəyişdirilməlidir.

Müxtəlif ehtiyac və fəaliyyətlər, aşağıdakı bölmədə daha təfərrüatlı izah edildiyi kimi, nəzərdə tutulmuş mərhələləri xarakterizə edir. Bununla yanaşı, mərhələlər heç də həmişə ardıcıl olmurlar, lakin bəzi hallarda bir-biri ilə üst-üstə düşürlər. Buna baxmayaraq, yerinə yetirilməli olan mərhələ və müvafiq tədbirlər aşağıdakı monitoring siklinin hissələridir:

Figur 1: Monitoring və Qiymətləndirmə Sikli

Diqqət: Monitorinq siklində nəzərdə tutulmuş mərhələlər, habelə, ardıcillıq köməkçi bələdçi kimi götürülməlidir, bununla yanaşı, spesifik hallarda, mərhələlər aydın şəkildə fərqlənməyə bilər və üst-üstə düşərlər. Bunlardan sonra, ən önəmlisi budur ki, bunun müəyyən vaxtlarda müəyyən tədbirlərin görülməsini tələb edən bir proses olduğunu siz bilirsiniz.

A) HAZIRLIQ MƏRHƏLƏSİ

NƏ

Hazırlıq mərhələsi milli fəaliyyət planının monitorinq və qiymətləndirməsinin uğurunun əsasının qoyulmasıdır.

Ümumiyyətlə, hazırlıq mərhələsində aşağıdakıları etməlisiniz:

Cəlb edilən tərəfdaşlarla monitorinq sisteminizi qurmaq üçün monitorinq və qiymətləndirmə planını hazırlayın:

- Nəzarət və ya qiymətləndirmə aparacağınızı müəyyən edin
- İndikatorlar, (yoxlama alətləri), ilkin məlumat və hədəfiniz üçün məlumat mənbəyini müəyyən edin
- Məlumat toplanması və hesabat (kim kimə nə haqda hesabat verir) üçün spesifik vəzifələri müəyyən edin
- Hesabat vaxtını müəyyən edin
- Kommunikasiyalarınızı müəyyən edin.

NECƏ

Monitoring sisteminizi qurmaq üçün monitoring və qiymətləndirmə planını hazırlayın

Milli fəaliyyət planı üçün monitoring sistemini hazırlayarkən, ilk öncə əmin olmalısınız ki, milli fəaliyyət planı bu təlimat kitabının IV hissəsində verilmiş əsas prinsiplərə və struktura əməl edir.

İnsan alverinə qarşı müvafiq tərəfdaşların cəlb olunduğu iştiraklı yanaşmada, monitoring sisteminizi və Monitoring və Qiymətləndirmə planınızı müvafiq tərəfdaşların iştirakı ilə hazırlayın. İnsan alverinə qarşı mübarizəyə çoxsaylı tərəfdaşlar cəlb olunduğundan, burada, iştiraklı yanaşma çox mühümdür. Nəticə kimi, monitoring üçün müvafiq məlumatın toplanmasında həmin tərəfdaşların yerinə yetirəcəkləri vəzifələr var.

Monitoring planı, əsasən, nəticə, məhsul, habelə, indikatorlardan istifadə etməklə, milli fəaliyyət planının strukturuna əməl edir. Bununla yanaşı, monitoring və qiymətləndirmə planı, indikatorların necə ölçülməsi və kimin icra etməsi baxımından daha spesifik olmalıdır. Müvafiq tərəfdaşlarla birlikdə planı müzakirə edin və nəzərdə tutulmuş addımlara əsasən məlumatlarla tamamlayın.

Alət 9:

Monitoring və Qiymətləndirmə Planı – Nümunə.

Nümunəni əldə etmək üçün VII hissəyə baxın. Ehtiyac və vəziyyətinizə uyğunlaşdırın.

Nəzarət və ya qiymətləndirmə aparacağınızı müəyyən edin

Siz müəyyən etməlisiniz ki, fəaliyyət planını nəzərdən keçirmək istəyirsiniz və yaxud, qiymətləndirmə aparmaq istəyirsiniz.

Qiymətləndirmə həm xarici, həm daxili ola bilər və eyni zamanda, həm orta dövr və ya yekun qiymətləndirmə ola bilər. Bu kimi qərarlarda, məqsəd aşağıdakı faktorları müəyyən etməkdir: a) nəzarətin və ya qiymətləndirmənin məqsədi; b) milli fəaliyyət planının müddəti və planlaşdırılmış təsiri qiymətləndirmə tələb edirmi və c) hansı resurslar var. Nəzarət və qiymətləndirmə arasındakı fərqlər haqqında daha ətraflı məlumat əldə etmək üçün D) Nəzarət və qiymətləndirməyə dair VI hissəyə baxın.

İndikatorlar. (yoxlama alətləri), ilkin məlumat və hədəfiniz üçün məlumat mənbəyini müəyyən edin

Prosesin hissəsi kimi, siz indikatorları ölçmək üçün **uyğun gələn məlumat mənbələri** (sizin yoxlama vasitələriniz) müəyyən etməlisiniz. Bunu etməklə, indikatorların yerinə yetirilməsini ölçmək və bu məlumata hansı mənbənin ən yaxşı təmin edəcəyini müəyyən etmək üçün dəqiq olaraq nəyə ehtiyacın olduğunu biləcəksiniz. Ümumiyyətlə, mümkün olan məlumatlardan istifadə etmək çox vacibdir (buna baxmayaraq, onlar etibarlı məlumatlar olmalıdırlar), məsələn, statistika idarəsində, götürülmüş qeydlər, və s.). Ölkələrdən asılı olaraq, hər hansı bir məlumat üçün məlumat bazası olmalıdır, məs. Azərbaycanda planlaşdırılması təklif olunduğu kimi, qurbanlar-yönümlü və ya cinayətkar-yönümlü məlumat bazası. Yalnız özünüzlə məlumat bazanızı yaratmaq zəruri olarsa və ya ayrıca qiymətləndirmə aparmaq istəsəniz, bu işi görmək üçün resurslar lazım olacaq!

Ölkədə artıq qurulmuş geniş məlumat və məlumat toplanması prosesi olduğu halda, mümkün qədər, milli fəaliyyət planı üçün monitorinq məlumat mənbələri, mövcud prosesi dəstəkləməlidir.

Növbəti uyğun addım kimi, göstərilmiş məlumatların faktik statusunu sənədləşdirmək üçün **ilkin baza** müəyyən edilməlidir. Bu, həmin konkret zamanda, indikatorlar üçün məlumatlara istinad edir. Əgər, indikator sığıncaqların həddindən artıq olması ilə bağlıdırsa, sığıncaqların faktik sayını və ya həmin vaxtda hər bir sığıncaqda

neçə yerin olduğunu qeyd edin. İlk müdaxilə həyati dərəcədə vacibdir, çünki, o, müdaxilədən əvvəlki status və fəaliyyət planından əvvəlki vəziyyət haqqında təsəvvür yaradır.

Növbəti addım, **hədəflərin** (öz hədəflərinizi müəyyən etmək üçün müəyyən edilmiş məhsul və indikatorlara nəzər yetirin) müəyyən edilməsidir. Müvafiq hədəflər, məsələn, faizdə artımlar və ya bir şeyin müəyyən sayı. Eyni zamanda, siz bu hədəfə nə zaman çatacağını da, bəyan etməlisiniz. Fəaliyyət planının müddətindən asılı olaraq, siz, illər üzrə faizi/sayı müəyyən edə bilərsiniz və ya icra dövrünün sonuna qədər müəyyən faizə və ya saya çatılmasını qeyd edə bilərsiniz. Bəzi hallarda, məsləhət görülür ki, fəaliyyətlərin ardıcılığına görə hansı maddələrin daha tez gələcəyini mümkün qədər spesifik olaraq bildirin. Hədəflər, məsələn aşağıdakı kimi olur: (ilin) sonuna qədər faizlə artım; X sayda təlim keçirildi (aylar/il). Realistic və uyğun gələn hədəflərin müəyyən edilməsi çox vacibdir!

Məlumat toplanması üçün spesifik vəzifələri müəyyən edin

Məlumat mənbələrinə baxarkən, siz müntəzəm olaraq, sizi bu məlumatla təmin etmək üçün ən yaxşı vəziyyətdə olan institut və təşkilatları müəyyən etmisiniz. Məsələn, qurbanlar üçün sığınacaq işinə cəlb olunan Nazirlik və ya digər hökumət qurumları, yaxud qeyri-hökumət təşkilatı – sığınacaqda məşğul olan hər hansı təşkilat insan alverinə məruz qalmış şəxslərin sayı və onlara edilən xidmətlərin növü haqqında hesabat verməlidir.

Buna görə də, sizi müntəzəm surətdə məlumatla təmin edəcək müvafiq institut və ya təşkilatı müəyyən etməlisiniz. Əgər mümkünə, həmin məlumatları müntəzəm olaraq verə bilən konkret məsul şəxsləri qeyd edin. Əgər siz bütöv institut və ya təşkilatın adını qeyd etsəniz, heç kəs sizin monitorinq üçün məlumatı verməyə özünü məsul hesab etməyəcək. Planda, tərəfdaş tərəfindən müvafiq hesabatı verən şəxsi (məlumat toplanması üçün məsul olan şəxs) uyğun sətirdə qeyd edin.

Bundan əlavə, hesabat bölməsində institut və ya təşkilat tərəfindən monitoring hesabatını da təqdim etməyə məsul şəxsi aydınlaşdırmalısınız.

Hesabat vaxtını təyin edin

Müntəzəm olaraq, məlumat toplamaq üçün, siz, ciddi və aydın hesabat vaxtları müəyyən etməlisiniz. Adətən, illik monitoring hesabatı, Parlamenti və ya Kabineti, bəzən hətta Prezidenti də məlumatlandırmaq üçün hazırlanır. İllik monitoring hesabatı, sizin müəyyən etdiyiniz institut və təşkilatlar tərəfindən toplanmış məlumat əsasında. Bununla yanaşı, cari monitoringi təkmilləşdirmək üçün məlumatı davamlı və müntəzəm olaraq toplamaq çox mühümdür. Ona görə də, illik monitoring hesabatı üçün məsul olan şəxs tərəfindən rüblük monitoring hesabatlarının təqdim olunması nəzərdə tutulmalıdır.

Bununla yanaşı, bu şəxs və ya qurum (Azərbaycanda Milli Əlaqələndirici) müntəzəm olaraq, bu rüblük monitoring hesabatlarını, keyfiyyətini təmin etmək şərti ilə izləməli və milli fəaliyyət planında harada işlərin yaxşı getmədiyini müəyyən etməlidir. Bu məlumat, lazım gəldiyi halda, icranın idarə edilməsi üçün əsasla təmin edir.

Kommunikasiya kanallarını müəyyən edin

Monitoring və qiymətləndirmə planında, kimin kimlə, nə haqqında əlaqə saxlamasını aydın göstərmək vacibdir. Bu, insan alverinə qarşı mübarizə işində milli strukturdan daha çox asılıdır. Nə qədər çox rəsmilər bu işə cəlb olunarsa, bir o qədər də aydınlıq gətirmək zəruridir.

Müzakirə edin və aydınlaşdırın ki, müntəzəm monitoring hesabatları üzrə kim kimlə ünsiyyətdə olur və icra zamanı meydana çıxan problemləri kimə bildirmək lazımdır. Müxtəlif mümkünlüklər var: ya ünsiyyət kanalları mərkəzləşmiş yolla

qurula bilər, haradakı bir şəxs və onu dəstəkləyən struktur məsuliyyət daşıyır (hansı ki, əlaqələndirməyə və ünsiyyətə ehtiyacı olan geniş həcmdə vəzifənin az sayda şəxsin üzərinə qoyulması neqativ aspektidir) və ya digər variant isə, insan alverinə qarşı mübarizə işinin nəzdində, milli səviyyədə 3P-lər və ya 3 P-lərə alt bölmələrə və dəstək çərçivəsinə daxil olma məntəqələri təyin etməli ki, sonda insan alverinə qarşı mübarizə üzrə ümumi məsul olan şəxsə və ya quruma hesabat versinlər.

Bunu etmək üçün bir çox yollar olduğundan, bu, müzakirə edilməli, aydınlaşdırılmalı, sənədləşdirilməli (məsələn, planda) və hər bir şəxsə məlumat verilməlidir.

NƏ ZAMAN

Monitoring və qiymətləndirmə planı, ideal halda, milli fəaliyyət planını hazırlamazdan və icrasına başlamazdan əvvəl müəyyən edilməlidir.

Bununla yanaşı – əgər əvvəllər edilməmişsə - monitoring planını hətta icra artıq başlayandan sonra da hazırlamaq mümkündür. Plan birinci rüblük monitoring hesabatından sonra, vəzifələrdə mümkün dəyişikliklər əsasında yeniləşdirilməlidir. Ümumilikdə, belə plan yaşayan və dövr edən sənəddir və buna görə də, belə istifadə edilməlidir. Eyni zamanda, əgər milli fəaliyyət planına hər hansı dəyişiklik edilərsə, bu plan da ona uyğunlaşdırılmalıdır.

KİM

Monitoring planının hazırlanması, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə ən yüksək struktur/vəzifə tərəfindən irəli sürülməlidir. Strukturlar ölkədən-ölkəyə fərqləndiyindən, bu, ya bir nəfər, və yaxud, işçi qrupu strukturu ola bilər. Azərbaycanda, planın hazırlanması təşəbbüsü, Milli Əlaqələndirici tərəfindən irəli sürülə bilər. Bununla yanaşı, hər iki halda, planın hazırlanması

tapşırığı, insan alverinə qarşı mübarizə işi daxilində, uyğun şəxsə ya ötürülə, ya da təhkim edilə bilər.

Bu tapşırıq, iştiraklı olduğuna və müvafiq tərəfdaşları əhatə etdiyinə görə, müvafiq tərəfdaşlar prosesin hissəsini formalaşdırmalıdırlar. Ümumiyyətlə, məsələyə ki, Azərbaycanda insan alverinə qarşı mübarizə üzrə bir sıra insanın adları çəkilsin ki, onlar rəsmi monitorinq və qiymətləndirmə qrupunun hissəsini formalaşdırırlar.

Bununla yanaşı, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə illik hesabat vermək məqsədilə, müstəqil olaraq məlumat toplayan və insan alverinə qarşı mübarizə üzrə tədbirlərin icrası və ölkədə insan alverinin vəziyyətinin miqyası ilə bağlı məlumatları illik olaraq hökumətə çatdıran milli məruzəçinin təyin olunması da, digər bir uğurlu model ola bilər. (Tarixçə 6: Holland Modelinə baxın).

Tarixçə 6:

Holland Modeli: Hollandiyada, İnsan Alverinə Qarşı mübarizə üzrə Milli Məruzəçi

1997-ci ildə qəbul edilmiş Cinsi İstismar Məqsədilə Qadın Alverinin Qarşısının Alınması və ona Qarşı Mübarizə məqsədilə Effektiv Tədbirlər üçün Avropa Təlimatları üzrə Haaqa Nazirlik Bəyannaməsinin (Haaqa Bəyannaməsi) davamı olaraq, 2000-ci il 1 aprel tarixdə, Hollandiya, “qadın alverinin miqyası, qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Hökumətlərə hesabat verən” (III.1.4), insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli məruzəçini təyin etdi. Məruzəçi müstəqil vəzifədir və Holland hökumətinə hesabat verir, bu da, öz növbəsində Parlamentə təqdim olunan hesabatla cavab verir. Bundan əlavə, Milli Məruzəçinin bütün hesabatları, məruzəçinin internet sahifəsində (<http://english.bnrm.nl/reports>) ictimaiyyətə açıqdır. Bununla yanaşı, Milli Məruzəçi nə cinayətlikliyin araşdırılması səlahiyyətinə malik deyil, nə də, şikayət etmək üçün qurum deyil.

Diqqət: Nazirlik Bəyannaməsi qadın alverilə bağlı Milli Məruzəçinin yaradılmasını tövsiyyə etdi. Hollandiya, əhəmiyyətli olaraq, qadın, kişi və uşaqlar da daxil olmaqla, insan alverinə məruz qalan bütün insanları əhatə etməklə, Milli Məruzəçinin mandatını genişləndirdi. İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Məruzəçinin funksiyası, ya Hollandiyadakı kimi, hökumətin müstəqil orqanı, və yaxud, İsveçdə olduğu kimi, hökumət qurumuna və ya nazirliyə ad verməklə yaradıla bilər. İsveç, Haaqa Bəyannaməsini müşahidə etmək üçün ilk ölkə olaraq, Milli Polis Heyətini qadın alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Məruzəçi kimi təyin etdi. Hər iki modelin müxtəlif üstünlüklərə malik olması ilə yanaşı, əsas məsələ budur ki, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə mütəmadi və şəffaf məlumatın toplanması və onu təhlil etməyə və Parlament üçün (və Prezident üçün) müvafiq, informativ və əlyətən illik hesabatların hazırlanmasına məsul olan Milli Məruzəçi kimi xidmət göstərən məsul orqanın adı verildi. Buna görə də, xüsusi olaraq vurğulanmalıdır ki, müstəqil orqan kimi yaradılmasından və ya mövcud olan Hökumət qurumuna yeni ad verilməsilə yaradılmasından asılı olmayaraq, Milli Məruzəçi, ölkədə insan alverinə qarşı mübarizənin vəziyyətinin artırılmış şəffaflıq və təhlilinə zəmanət verən əhəmiyyətli monitoring funksiyasına malikdir! Bununla yanaşı, milli siyasət və fəaliyyət planlarının hazırlanmasına dair tövsiyələr vermək iqtidarında olmaq üçün, bu vəzifə, qərarverici və icra orqanlarından, əməliyyat strukturlarından ayrı müstəqil olmalıdır. Bu, icra, əməliyyat strukturlarının hələ də, özlərinin hədəflər üzrə monitoringə ehtiyacının olduğunu nəzərdə tutur və sair, məsələn, hansı ki, Milli Məruzəçinin idarəsi də onlarla məsləhətləşə bilər.

Tarixçə 7:

Azərbaycanda Milli səviyyədə İnsan Alverinə Qarşı Mübarizənin Strukturu – Ümumi mənzərə

Əlaqələndirmə Strukturu:

İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə mövcud və icrada olan birinci fəaliyyət planının həyata keçirilməsinin ümumi

məsuliyyəti Milli Məruzəçinin, Daxili İşlər Nazirinin Müavinin üzərinə düşür. Onun vəzifələri, İnsan Alveri Haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (2005) ilə təsbit olunmuşdur. Əlaqələndirici, birgə və əlaqələndirilmiş icra sistemi yaratmaqla, fəaliyyət planı üçün lazımi fəaliyyətləri əlaqələndirməlidir. Milli Əlaqələndirici, Parlamente (Milli Məclisə), Nazirlər Kabineti və Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinə (Ombudsman) illik hesabat təqdim etməlidir. İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə İdarəsi Milli Əlaqələndiriciyə tabe olan qurumdur.

Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Dövlət Gömrük Xidməti, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Dövlət Sərhəd Xidməti, Təhsil Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Xarici İşlər Nazirliyi, Respublika Baş Prokurorluğu və Dövlət Miqrasiya Xidmətinin nümayəndələrindən ibarət Nazirliklərarası İşçi Qrup, fəaliyyət planının icrası ilə bağlı məsələləri müzakirə etmək üçün 6 ayda bir dəfə toplanır.

Müxtəlif Nazirliklərin Milli Əlaqələndiriciyə (MƏ) rüblük hesabat verməli olduqlarına baxmayaraq, Azərbaycanda insan alverinə qarşı mübarizə üzrə spesifik Monitorinq və Qiymətləndirmə Qrupu yaradılmamışdır. Əlavə olaraq, müxtəlif dövlət orqanları tərəfindən təqdim olunan hesabatlar eyni formata əməl etmədiyi səbəbindən, hesabatlar müqayisəlilik baxımından çətin olur.

Kömək Fondu:

İnsan Alveri Qurbanları üçün Kömək Fondu, Nazirlər Kabineti tərəfindən, 2006-cı ilin yanvarında onun əsasnaməsinin qəbul edilməsilə Daxili İşlər Nazirliyinin nəzdində qüvvəyə minmişdir və dövlət büdcəsi tərəfindən maliyyələşdirilir (lakin şəxslər və ya təşkilatlar tərəfindən qrantlar da qəbul edə

bilir). Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Naziri Fondun sədrini işə təyin və işdən azad edir, fondun fəaliyyətlərini təşkil edir və ona nəzarət edir, fondu təmsil edir və onun mühasibatı və idarə edilməsinə məsuliyyət daşıyır. Fondun əsas vəzifəsi “Azərbaycan Respublikasında insan alveri qurbanlarının xərclərinin ödənilməsi, onlara yardım göstərilməsi və insan alveri qurbanlarının sosial reabilitasiyası ilə bağlı digər işlərin öz səlahiyyətləri çərçivəsində maliyyələşdirilməsini təmin etmək” olduğundan, fond prevensiyanın, müdafiənin və onların reabilitasiyasının aspektlərinin xərclərini ödəyir.

Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi (MİM):

İnsan Alveri Qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi, 2009-cu ilin avqustunda, İnsan alveri qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi Qaydalarının təsdiq olunması ilə müəyyən edilmişdir. Əlavə olaraq, 2009-cu ilin sentyabrında, insan alveri qurbanlarının müəyyən edilməsi məqsədilə indikatorların siyahısı hazırlanmış və təsdiq edilmişdir.

MİM, tərkibi Daxili İşlər Nazirliyinin, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin, Təhsil, Səhiyyə, Ədliyyə, Xarici İşlər, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi, Gənclər və İdman, Mədəniyyət və Turizm Nazirliklərinin, Baş Prokurorluğun, Dövlət Gömrük Komitəsinin, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin, Dövlət Sərhəd Xidmətinin, Dövlət Miqrasiya Xidmətinin nümayəndələrindən ibarət və hər 6 ayda bir dəfə toplanan (ehtiyac olarsa, daha tez-tez) İdarələrarası Komissiya tərəfindən əlaqələndirilir və icra olunur. MİM-in İdarələrarası Komissiyasında, bəzi beynəlxalq təşkilatların və QHT-lərin də iştirak etməsinə icazə verilir.

Milli fəaliyyət planı, prevensiya, müdafiə və cinayət təqibi sahəsində təkmilləşdirmələri nəzərdə tutur – bunların arasında, Kömək Fondu və MİM ilə bağlı elementlər də daxil edilmişdir.

ABŞ-ın Dövlət Departamentinin İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə (İAQM) üzrə Hesabatının 10-cu redaktəsində (iyun 2010-cu il), Azərbaycan, insan alverinin ləğv edilməsində və insan alveri qurbanlarına məhdud səviyyədə yardım edilməsinə, xüsusilə də, yalnız bir icbari əmək halında minimum standartların yerinə yetirilməsində bəzi çatışmamazlıqlara görə, üçüncü dəfə dalbadal 2-ci Pİllədə qiymətləndirilmişdir.

HAZIRLIQ MƏRHƏLƏSİ ÜÇÜN ƏSAS SUALLAR

Suallar	Fəaliyyətlər
Monitorinq və qiymətləndirmə planınız varmı?	Toplanmalı olan məlumatı müəyyən etdiyinizi, müxtəlif tərəfdaşların rol və vəzifələrini, aydın və spesifik vaxt çərçivəsini təmin edin
Əgər monitorinq və qiymətləndirmə planınız yoxdursa, aşağıdakıları etməlisiniz:	
Milli fəaliyyət planını, yoxsa qiymətləndirməni (orta-müddət, yekun qiymətləndirmə, xarici və ya daxili icra edilməli) və ya hər ikisini nəzərdən keçirmək istəyirsiniz?	Qərarınızı planda sənədləşdirin (VII hissədə verilmiş nümunədən istifadə edin)
Milli fəaliyyət planınızın effektiv monitorinqi üçün hansı məlumatlara ehtiyacınız var?	Milli fəaliyyət planınızı təhlil edin və indikatorları ölçmək üçün lazım olan müxtəlif məlumatları müəyyən edin. Hansı mənbənin hansı məlumatla təmin edəcəyini müəyyən edin. Kəmiyyət məlumatına əlavə olaraq müşahidə edilmiş vəziyyətdə fərqləri göstərən nəticə-əsaslı məlumatı nəzərə alın.
Milli statistika sistemində və ya insan alveri üzrə mövcud məlumat bazasında hansı məlumatlar var? Məlumat nə dərəcədə etibarlıdır?	Milli statistika sistemi və ya insan alveri sahəsində mövcud olan məlumat bazası tərəfindən hansı zəruri məlumatın verilə biləcəyini təhlil edin. Yadda saxlayın: insan alverinə qarşı mübarizə üzrə məlumat cins (cinsi baxımdan fərdiləşdirilmiş məlumat), yaş, vətəndaşlıq və s. nəzərə alınmaqla spesifik olmalıdır.
Uyğun məlumat üçün digər hansı mənbələr (xarici) mövcuddur? Məlumatı daha kim verə bilər?	Hansı institutlar/təşkilatların lazım olan məlumatlarla təmin edilməsində kömək edə bilmələrini, ya da müntəzəm məlumat toplanmasında yardımçı ola bilmələrini öyrənin. Sənədləşdirin və əgər onlar artıq sizin işçi qrupun/komitənin hissəsi deyilsə, onları cəlb edin.
Lazımi məlumatın müntəzəm olaraq toplanmasına kimlər cəlb olunmalıdır?	Milli fəaliyyət planınızın monitorinqini aparmaqda uyğun məlumat toplanması üçün spesifik və aydın vəzifələri müəyyən edin. Vəzifələr təyinatları ilə razılaşdırılmalıdır.

Hansı insititusal vəzifələr mövcuddur? Fəaliyyət planının icrası barəsində kim kimə hesabat verməlidir, kimə və nə zaman?	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hesabat məsuliyyətlərini müəyyən edin (milli, regional, beynəlxalq səviyyədə). ✓ Milli səviyyədə MFP-nin icrası üzrə hesabat verilməsi üçün məsul olan institutu/strukturu müəyyən edin. ✓ Hesabatı kimin qəbul edəcəyini müəyyən edin (məs. Parlamentə/Kabinetə və ya Prezidentə illik hesabat, milli insan alverinə qarşı mübarizə strukturuna rüblük hesabatlar). ✓ Hesabat vermək vaxtını müəyyən edin.
Məlumat nə vaxt lazımdır (müntəzəm, illik və ya rüblük)?	<ul style="list-style-type: none"> ✓ İl ərzində olan bütün monitorinq hesabatları üçün son tarixlər təyin edin (məs. rüblük tarixlər). ✓ Milli hesabat üçün məlumatın lazım olduğu vaxtı müəyyən edin (illik hesabatın təqdim etmə tarixi üçün 1 ay əvvəlcədən vaxt müəyyən edin, dövrü hesabatlar üçün bu lazım deyil).
Məlumat kimə lazımdır? Milli fəaliyyət icrası barəsində məlumat hansı formada və ya formatda olmalıdır və ya nə haqda olmağı istənilir?	Kimin məlumatı necə (hansı formatda) qəbul edəcəyini müəyyən edin. Əgər format müəyyən edilməyibsə, qəbul edən təşkilatla lazımı formatı müzakirə edin.
Milli fəaliyyət planının effektiv monitorinqi üçün hər şeyi nəzərə almırsınız?	Monitorinq və qiymətləndirmə planını hazırlayarkən bütün lazımı təfərrüatları nəzərə alın. Topladığınız məlumatı formata əlavə edin (VII hissədə nümunəyə baxın), lazım gələrsə, iştirak edən tərəfdaşlarla yekun planı bölüşün və müzakirə edin.

B) İCRA MƏRHƏLƏSİ

NƏ

İcra mərhələsində, aşağıdakı addımlar atılmalıdır:

Monitorinq və Qiymətləndirmə planında göstəriləndiyi kimi uyğun məlumatlar toplayın:

- Məlumat toplanması üçün uyğun standartları və milli qanunvericiliyi və insan alverinə məruz qalmış şəxslərin ötürülməsini müşahidə edin;

- Məlumatlandırın və - əgər lazım gələrsə - məlumat toplanmasında və müvafiq standartların, qanunvericiliyin və lazımı prosedurların ötürülməsində iştirak edən bütün institutları/təşkilatları təlimatlandırın;
- Məlumat toplanmasında iştirak edən müxtəlif tərəfdaşları (müxtəlif nazirliklər, polis, sərhəd polisi, QHT-lər) əlaqələndirin.

Monitoring planında razılaşdırılmış vaxt çərçivəsinə əsasən monitoring gedişatı haqqında hesabatı tamamlayın və

Tamamlanmış hesabatı təyin olunmuş milli quruma təqdim edin.

NECƏ

Monitoring üçün lazım olan məlumatı toplayıb təhlil edən zaman, müəyyən standartlar var ki, siz onlara əməl etməlisiniz. Əgər lazım gələrsə, müvafiq institutları və cəlb olunmuş məsul tərəfləri təlimatlandırın:

- Məlumat toplama prosesi, ümumiyyətlə, bacardıqca sadə olmalıdır. Məlumat toplanılması, monitoring, nəzarət və qiymətləndirmə üçün vasitədir, lakin özlüyündə vasitə deyil. Buna görə də, toplanmış məlumatların təhlil edilməsi nəticəsində əldə edilən təfərrüatlara sərf edilən **vaxt və səylər** əsaslandırılmalıdır. Buna görə də, məlumat toplanması prosesində müvafiq standartlara əməl edilməsini nəzərə almaqla, artıq digər tərəfdaşlar tərəfindən toplanmış məlumatları istifadə etməlisiniz.
- **Hüquqi müddəalar**, adətən, şəxsi məlumatları, eyni zamanda, (potensial) qurbanların məlumatlarının müdafiəsini tənzimləyir. Onların mövcudluğu və hüdudları ölkədən ölkəyə fərqlənir. İnsan alverinin (potensial) qurbanları ilə iş zamanı, məlumatların qorunması üzrə milli hüquqi müddəalardan

başqa (əgər onlar hələ beynəlxalq və ya AB standartları ilə uyğunlaşdırılmayıbsa, fəaliyyət çərçivəsi daxilində fəaliyyət üçün bir mühüm sahə ola bilər), beynəlxalq etik təlimatlar (məs. BMT tərəfindən) da tətbiq edilməlidir. Buna rəğmən, məlumatların toplanması zamanı, **insan alverinə məruz qalmış şəxslərin hüquqları** müdafiə olunmalıdır. Müsahibə götürmək üçün, insan alverinin (potensial) qurbanları razılaşmalı və ya onların şəxsi məlumatlarının əldə edilərək gələcəkdə istifadəsi üçün onların razılığı alınmalıdır. Həm təhlükəsizlik, həm də insan hüququ tədbiri kimi, məlumatların anonimliyi qorunmalıdır. Bir çox hallarda, qurbanlar travma alırlar. Buna görə də, qurbanları bir daha travmaya məruz qoymamaq üçün, müsahibə zamanı aşağıda qeyd edilmiş prinsiplər rəhbər tutulmalıdır.

Alət 10:**İnsan Alverinə Məruz Qalmış Şəxslərin
Müsahibəsi üçün Rəhbər Prinsiplər**

İnsan alverinə məruz qalmış şəxslərlə etik cəhətdən təhlükəsiz müsahibənin aparılması üçün, 10 əsas rəhbər prinsipə əməl edilməlidir:

- **1. heç bir zərər yetirməyin**
hər bir insanla və vəziyyətlə, əks dəlil olmadığı halda, potensial ifrat zərərçəkmiş kimi davranın. Şəxsin vəziyyətini qısa və ya uzunmüddətli vaxta qədər pisləşdirəcək heç bir müsahibə götürməyin.
- **2. mövzunuzu bilin və riski qiymətləndirin**
müsahibə götürməzdən öncə, insan alveri və hər bir şəxsin halı ilə assosiasiya təşkil edən riskləri öyrənin.
- **3. İstinad məlumatlarını hazırlayın – yerinə yetirə bilməyəcəyiniz vədlər verməyin**
lüzum olarsa, müvafiq hüquqi, səhiyyə, sığınacaq, sosial yardım və təhlükəsizlik xidmətləri haqqında şəxsin ana dilində və yerli dildə məlumat verməyə hazır olun.

- **4. adekvat olaraq, tərcüməçi və əməkdaşları seçin və hazırlayın**
tərcüməçi, əməkdaş və ya digərlərini işə götürən zaman, risk və faydaları ölçün, seçim və təlim üçün adekvat metodlar hazırlayın.
- **5. anonimliyi və məxfiliyi təmin edin**
bütün müsahibə zamanı, müsahibin şəxsiyyətinin məxfiliyi qoruyun.
- **6. məlumatlı razılıq əldə edin**
əmin olun ki, hər bir respondent, müsahibənin məzmunu və məqsədini, məlumatın istifadəsini, suala cavab verməmək, habelə, müsahibəni dayandırmaq və məlumatın necə istifadə olunmasına qadağa qoymaq hüququnu tam başa düşür.
- **7. dinləyin və hər bir şəxsin öz vəziyyətini və təhlükəsizliyinə olan risklərini qiymətləndirməsinə hörmət edin**
tanıyın ki, hər bir şəxsin müxtəlif narahatçılıqları olacaq və onun narahatçılıqlarını gördüyü yol, başqalarının onu qiymətləndirməsindən fərqlənə bilər.
- **8. müsahibə edilən şəxsə yenidən travma vurmayın**
həssas cavablara təhrik edən suallar verməyin. Şəxsin stress vəziyyətinə cavab verməyə və onun güclü cəhətlərini vurğulamağa hazır olun.
- **9. fəvqəladə müdaxilələrə hazır olun**
Şəxsin təhlükədə olduğunu dediyi halda ona cavab verməyə hazır olun.
- **10. toplanmış məlumatı yaxşı məqsədlər üçün istifadə edin**
məlumatları elə istifadə edin ki, o, şəxsə fayda gətirsin və ya yaxşı siyasətin yaradılmasına və ümumilikdə, insan alverinə məruz qalmış şəxs üçün müdaxilələrə yol açsın.

*Mənbə: Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatından (ÜST)
uyğunlaşdırılmışdır (2003)*

- Məlumatların toplanmasına cəlb olunan işçilərin **məxfiliyinin** qorunması mühümdür. Bu, məxfilik müqaviləsi yolu ilə də edilə bilər. Bununla yanaşı, yadda saxlamaq lazımdır ki, iş məhkəməyə gələndən sonra, məxfilik məhdudlaşır və işçilər şahid qismində çıxış etməli olurlar.
- Nə insan alverinə məruz qalmış şəxslər, nə də insan alverini törədən şəxslər homogen qrup deyillər. Məlumatları təhlil etmək və strategiyaları, siyasətləri, proqram və layihələri uyğunlaşdırmaq iqtidarında olmaq üçün, toplanmış məlumatlar fərdiləşdirilməli, müəyyən **kateqoriyaları** göstərilməlidir, məsələn, kişi/qadın, yaşı, milliyyəti, etnik mənşəyi, əlilliyi. Əsas problemlərdən biri məlumat və halların təkrarlanmasıdır (duplikat olması), xüsusən, anonim məlumatla bağlı – məlumatı toplayan zaman təkrarlanma təhlükəsi haqqında bilməlisiniz. Qeyd olunan kateqoriya-dan olan məlumatın çarpaz-yoxlanması, mümkün dublikat hallarının üzə çıxarılmasında kömək edir.

Təyin olunmuş insitut və ya təşkilatlarda spesifik indikatorlar və ya indikatorların spesifik toplusu haqqında hesabat verməyə məsul olan şəxslər, məlumatın toplanması və illik monitoring hesabatı üçün hazırlanması məqsədilə müvafiq məlumatları özündə əks etdirən **dövrü (məs. rüblük) olaraq monitoringin gedişatı haqqında hesabatı tamamlamalı və milli səviyyədə təyin olunmuş instituta/məsul şəxsə** (məs. Milli Əlaqələndirici) **təqdim etməlidir.**

Alət 11:**Monitoringin Gedişatı haqqında Hesabat-Nümunə.**

Monitoring cədvəlləri üçün VII hissəyə baxın

Diqqət: Məlumat toplanması prosesinə müxtəlif icraçılar cəlb olunduğuna görə (nazirliklər, polis, sosial xidmətlər, QHT-lər, sərhəd polisi və s.), zəruridir ki, (a) toplanan məlumat eyni tərif və gümanlar əsasında olsun; (b) mümkün olarsa, toplanmış məlumat eyni nümunə əsasında olsun (nümunələr üçün BMqT/ FMIA 2009-a baxın) və mərkəzi şəkildə saxlanılsın; (c) monitoring üçün toplanmış məlumat, mümkün qədər milli məlumat bazasına daxil edilsin və (d) məlumat toplanması yaxşı idarə olunsun və məlumatın ardıcıl olaraq təkmilləşdirilməsi məqsədi daşıyan ardıcıl və dövr edən monitoring prosesinin hissəsi kimi əlaqələndirilsin. Lazım gələn yerlərdə, məlumat toplayan institut/təşkilatların spesifik hesabat tapşırıqlarını, vaxt çərçivəsini və vəzifələrini özündə əks etdirən Anlaşma Memorandumları hazırlana bilər.

NƏ ZAMAN

Məlumat toplanışı ardıcıl prosesdir. Bununla yanaşı, toplanmış məlumatın təqdim edilməsi üçün son tarix və təzyiq (məs, rüblük aralıq hesabatı), həmişə davamlılığı və öhdəliyi dəstəkləyir. Aralıq monitoring hesabatı, monitoring və qiymətləndirmə planında müəyyən edilmiş vaxt çərçivəsindən asılıdır. Gürcüstan halında, rüblük hesabat üçün qaydaların saxlanması, mərkəzi əlaqələndirmə orqanına – Gürcüstan Əlaqələndirmə Şurasına rüblük təqdimatını nəzərdə tutur. Əgər Azərbaycan da, bunu rüblük əsasda etmək qərarı versə, aralıq hesabatları Milli Əlaqələndiriciyə təqdim olunmalıdır. Azərbaycanda, indiyə qədər, müvafiq Nazirliklər rüblük hesabatları Milli Əlaqələndiriciyə təqdim edirlər, bununla yanaşı, icraat haqqında hesabatlar eyni şablon və formatdan istifadə etməlidirlər.

KİM

- Monitoring və qiymətləndirmə planında indicator(lar) üçün məlumat toplanması məqsədilə məlumat mənbəyi üçün məsul kimi müəyyən edilmiş bütün tərəfdaşlar.
- Milli Əlaqələndirici və ya məlumat toplama prosesinin idarəetməsi, rəhbərliyi və əlaqələndirməsi üçün münasib olan məsul şəxslər (məs. Azərbaycanda, Monitoring və Qiymətləndirmə Qrupunun sədri, hansı ki, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə tərəfdaşlar arasından seçilməlidir).

İCRA MƏRHƏLƏSİ ÜÇÜN ƏSAS SUAL VƏ FƏALİYYƏTLƏR

Suallar	Fəaliyyətlər
Müntəzəm məlumat toplanmasına cəlb olunmuş tərəfdaşlar məlumatın qorunması üzrə müvafiq standartlar və hüquqi nəticələrlə tanışdırlarmı?	Əgər onlar tanış deyillərsə, onları təlimatlandırın və onların məlumatlılığını artırın. Mümkün olan yerlərdə, standartlaşdırılmış nümunələrlə işləyin və işçi qrupunuzla müzakirə edin.
Aralıq hesabatını təqdim etmək üçün bütün məsul şəxslər müəyyən edilibmi?	Əgər aralıq məlumat hesabatı vaxtında təqdim olunmursa, hesabatın təqdim edilməsinin statusu ilə bağlı siyahı hamıya göndərilə bilər.
Məlumatın toplanmasının əlaqələndirilməsinə ehtiyac varmı?	Müxtəlif təşkilatlar tərəfindən toplanan məlumatın əlaqələndirilməsi üçün cəlb olunmuş təşkilatlarla əlaqə saxlamaq tələb olunur. Milli Əlaqələndirici belə yaxın əməkdaşlığı və dialoqu həyata keçirə bilər.
Hər hansı ölkələrarası və ya regional əməkdaşlıq monitoringə kömək edə bilərmi? Bu halda, siz kiminlə əməkdaşlıq edə bilərsiniz?	İnsan alveri problem olduğuna və onu sərhədlər saxlaya bilməyəcəyinə görə, sərhədlərarası əməkdaşlıq nəzərə alınmalı və tələb edilməlidir, xüsusilə də, məlumat toplanması sahəsində (müəyyən edilmiş qurbanlar və qayıdanlar sahəsində xüsusən həqiqətdir). Buna əlavə olaraq, ATƏT ərazisində məlumat toplanmasının razılaşdırılması bölüşdürülməsi cəhdlərində iştirakı nəzərə alın.

C) HESABAT MƏRHƏLƏSİ

NƏ

Milli fəaliyyət planının ümumi icrası ərzində, müxtəlif vaxtlarda müxtəlif növ hesabatlar tələb olunur:

- (1) **Aralıq monitoring hesabatı (il ərzində, məs. rüblük və ya iki-illik)**
- (2) **İllik layihə hesabatı (Milli Əlaqələndirici və ya hesabatın verilməsi üçün məsuliyyət daşıyan müvafiq məsul şəxs)**
- (3) **Nəzarət və ya qiymətləndirmə hesabatı**
- (4) **Beynəlxalq hesabat**

NECƏ

- (1) **Aralıq monitoring hesabatı (il ərzində, məs. rüblük)**

Ayrı-ayrı institutlar tərəfindən təqdim edilmiş layihə hesabatları, alındıqdan sonra birgə toplanmalı və təhlil edilməlidir. Üstünlükdən asılı olaraq, müntəzəm hesabatı verilən informasiya üçün məlumat bazası yaradıla bilər. Ümumi məlumatın faktik idarəetməsindən daha əhəmiyyətli onun təhlükəsiz saxlanmasıdır, bununla yanaşı, həmin məlumat insan alveri üzrə məsul qurum(lar) tərəfindən, məsələn, Azərbaycanda Milli Əlaqələndirici tərəfindən təhlil olunubmu.

Təqdim olunmuş məlumat, fəaliyyət planının idarə edilməsində və lazım gəldikdə, icrada çatışmayan yerlərdə istifadə edilməlidir. Layihənin gedişatı haqqında monitoring hesabatları, icrada qarşıya çıxan çatışmazlıqları müəyyən etməli və münasib tədbir görməlidir. Bu göstərir ki, - müəyyən hallarda – hesabat mərhələsi əhəmiyyətli dərəcədə icra mərhələs ilə üst-üstə düşür.

(2) İllik layihə hesabatı

Azərbaycanda, Milli Fəaliyyət Planının icrası barəsində mütəmadi olaraq, Milli Əlaqələndirici tərəfindən Parlament və Prezidentə təqdim olunan hesabat, bəzi hallarda, əgər yaradılmışsa, Milli Məruzəçi tərəfindən nəzərdə tutulmuş ümumi illik hesabatla üst-üstə düşə bilər. Sonrakı halda, hesabat bir yerə toplanmalıdır. Buna görə də, illik monitoring hesabatının strukturu təklif olunur ki, insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində inkişafın öyrənilməsi üzrə ümumi bölmədən, üzə çıxan istiqamətlərdən, ya insan alverini törədənlərin necə əməliyyat aparmalarında (seçmə, marşrutlar, istismar vasitələri və s.), və ya, qurbanlarla bağlı (həssaslığı, yenidən insan alverinə məruz qalması, cins, yaş, coğrafi ərazisi və ya etnik mənşəyi) problemin baş verməsindəki dəyişikliklərdən ibarət olsun. Ölkənin qanunvericilik çərçivəsi, beynəlxalq hüquq çərçivəsi ilə uyğunluq və digərləri də əhəmiyyətlidir və hesabata əlavə edilməlidir.

Bu birləşdirilmiş illik monitoring hesabatı, nəticə səviyyəsində, MFP icrasının monitoringi üzrə nəticə və nailiyyətləri təqdim edən və qiymətləndirən bir bölmə təklif edir. Aralıq hesabatları bu illik monitoring hesabatına daxil olur və onu, məlumatlar üçün baza və fəaliyyət planının icrası nəzərdə tutulduğu kimi getməsinin qiymətləndirilməsi və ya lazım olan yerlərdə uyğunlaşdırmalar aparılması üzrə məlumatla təmin edir.

Bu hesabatı hazırlayarkən, proqres məlumatı fərqli təhlil edilməlidir və geniş perspektivdə qoyulmalıdır. Mümkün olan yerdə, illik monitoring hesabatını hazırlayan şəxs (Azərbaycanda Milli Əlaqələndirici), daha geniş tərəfdaşdan mümkün qədər çox məlumat əldə etməlidir (Məs., hesabatda əks olunmaq üçün müxtəlif mövzuları daha geniş qrupda müzakirə etmək məqsədilə, hesabatın təqdim edilməsi vaxtından 2 ay öncə M&Q qrupunun hazırlıq yığıncağı). Əgər mümkünse, illik monitoring hesabatını ictimaiyyətə açıq edin (məs. website vasitəsilə).

Alet 12:

İllik Monitoring Hesabatı – Nümunə.

Monitoring cədvəlləri üçün VII hissəyə baxın və özünüzdün vəziyyət və ehtiyaclarınıza uyğunlaşdırın.

(3) Nəzarət və ya qiymətləndirmə hesabatının bölüşdürülməsi

Milli fəaliyyət planı ilə bağlı nəzarət və ya qiymətləndirmə hesabatı geniş formada yayılmalı və ümumi ictimaiyyətə müyəssər olmalıdır.

Beynəlxalq hesabat

Qadına Qarşı hər cür Ayrı-seçkiliyin Ləğv edilməsi üzrə Komitədə, Uşaq Hüquqlarına dair Konvensiyada və Transmilli Mütəşəkkil Cinayətlərə dair BMT Konvensiyası və onun müvafiq İnsan Alverinin, xüsusilə də, Qadın və Uşaqların Alverinin Qarşısının Alınması, Qadağan edilməsi və Cəzalandırılması üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Protokolunda hesabatlarında tələb var ki, Milli Əlaqələndirici və ya insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli səviyyədə məsul şəxs(lər) hesabata öz töhvəsini versin. Belə hesabatların təşkili və təqdimatı ölkələr üzrə fərqlənir. Mühüm məsələ budur ki, insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində aparılan fəaliyyət və dəyişikliklər barəsində mütəmadi və məsuliyyətlə yerinə yetirilən monitoring və hesabatlara Milli Əlaqələndirici öz məlumatlarını verə bilər. Əgər Milli Məruzəçi təyin olunmuşdursa, (beynəlxalq) hesabat verilməsi sahəsində onun vəzifəsi müəyyən edilməlidir.

NƏ ZAMAN

İnsan alverinə qarşı mübarizə ilə bağlı hesabatda müxtəlif yollar üçün müxtəlif vaxt çərçivələri var:

- **Aralıq monitoring hesabatı** üçün tələb olunan vaxt monitoring planında müəyyən edilmişdir (məs. rüblük tarixlər)
- Milli səviyyədə insan alverinə qarşı mübarizəyə məsul şəxsin (məs. Azərbaycanda Milli Əlaqələndirici) milli fəaliyyət planının icrası üzrə **illik hesabatı** hər il spesifik tarixdə müəyyən edilir.
- **Müvafiq beynəlxalq konvensiyalar haqqında hesabatlar** adətən, hər 4 ildən bir verilir. Məsələn, Qadına Qarşı hər cür Ayrı-seçkiliyin Ləğv edilməsi üzrə Komitə üzrə hesabatda Azərbaycan insan alveri üzrə öz məlumatlarını 2012-ci ilin avqustunda verməlidir.

KIM

- Rüblük hesabatları təqdim etməyə məsul olan şəxslər monitoring və qiymətləndirmə planında müəyyən olunurlar
- İllik hesabatın hazırlanması (Parlamentə, Kabinətə və / və ya Prezidentə) vəzifəsi, adətən, müvafiq milli məsul şəxsin, Milli Əlaqələndiricinin və / və ya ölkədə təyin olunmuş Milli Məruzəçinin üzərinə düşür. Əgər Milli Məruzəçi hesabat verirsə, eyni zamanda, bu, milli fəaliyyət planının icra statusu ilə bağlı hesabatla birləşdirilməlidir.
- Müəyyən edilmiş vəzifələrə uyğun olaraq, Milli Əlaqələndirici və ya Milli Məruzəçi beynəlxalq hesabatla öz töhvələrini təqdim etməlidirlər.

HESABAT MƏRHƏLƏSİ ÜÇÜN ƏSAS SUAL VƏ FƏALİYYƏTLƏR

Suallar	Fəaliyyətlər
İcraatla bağlı hesabatın məlumatını necə saxlamaq lazımdır?	İcraatla bağlı hesabatların məlumatını mərkəzi və təhlükəsiz şəraitdə necə saxlayacağınızı barəsində qərar verin (məs. illik hesabatı məlumatla təmin etmək üçün bir məlumat bazası yaradın)
İcraatla bağlı hesabatlar icranın statusu haqqında nəyi aşkar edirlər?	İcraatla bağlı hesabatların, icranın statusu haqqında aşkara çıxardıqlarını təhlil edin (Milli Əlaqələndirici, mümkündürkü onun komandası daxilində). Lazım gəldikdə, icrada olan çatışmamazlıqları göstərin.
Üç müxtəlif sahədə və dəstəkləyən çərçivədə, məlumat hansı istiqamətləri təklif edə bilər? İnsan alverinə qarşı mübarizədə, qanunverici orqanların fəaliyyət göstərmələrini, icraçıların daha başqa formada iştirakını, tərəfdaşların yeni fenomen haqqında təlim keçmələrini tələb edən yeni təşəbbüslər varmı?	İllik monitorinq hesabatında yeni təşəbbüsləri sənədləşdirin. Lazım olarsa, çoxluğun rəyini və razılığını almaq məqsədilə tərəfdaşların geniş qrupunun iclasında bunu müzakirə edin.
MFP-nın icrasının statusu ilə bağlı məlumatın müvəssərliyini necə təmin etmək olar?	Milli mümkünlüklər və qaydalar geniş ictimaiyyətin illik monitorinq məlumatlarına çıxışa imkan verir.
Beynəlxalq konvensiyalar haqqında nəyin hesabatını və nə zaman verməliyik?	Qadına Qarşı hər cür Ayrı-seçkiliyin Ləğv edilməsi üzrə Komitə, Uşaq Hüquqlarına dair Konvensiya və Transmilli Mütəşəkkil Cinayətlərə dair BMT Konvensiyası və onun müvafiq İnsan Alverinin, xüsusilə də, Qadın və Uşaqların Alverinin Qarşısının Alınması, Qadağan edilməsi və Cəzalandırılması üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Protokoluna olan hesabatlara müvafiq töhvələrinizi verməlisiniz.

D) İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ NƏZƏRDƏN KEÇİRİLMƏSİ

NƏ

Xüsusən insan alverinə qarşı strategiya olmadığı halda, milli fəaliyyət planının müntəzəm olaraq nəzərdən keçirilməsi vacibdir, çünki, bu halda, o, ölkədə insan alverinə qarşı mübarizənin həm strateji, həm də, əməliyyat məqamlarının konturlarını verir. Nəzərdən keçirilmənin vaxt çərçivəsi isə, yenə də, fəaliyyət planının müddətindən asılıdır, hansı ki, bu da, fərqlənməyə meyllidir (məs. Azərbaycanın fəaliyyət planı 4 illikdir, 2009-2013, hansı ki, digər fəaliyyət planları 2 il ərzində icra olunur).

Bir çox hallarda, nəzarət qiymətləndirmə kimi istinad olunur. Bununla yanaşı, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planları halında, nəzarət, nəticələrə çatmaq üçün nəzərdə tutulmuş məqsəd və planlaşdırılmış fəaliyyətlərin hələ də etibarlı olduğunu təhlil edilməsini nəzərdən keçirən ümumi plana istinad edir. Buna görə də, nəzarət, fəaliyyət planının ümumi icra edilməsinə aid deyil, lakin planın yeni istiqamətlərə mümkün uyğunlaşması, insan alverinə qarşı mübarizənin ümumi çərçivəsində baş verən fakt və ya çətinliklərlə əlaqədardır. Nəzarətin məqsədi insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli plana, insan alverinə qarşı mübarizədə yeni təşəbbüslərə adekvat reaksiya vermək və uyğunlaşmağa imkan yaratmaqdır.

Ona görə də, nəzarət ciddi olaraq, aşağıdakı məsələlərlə əlaqəlidir:

- İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində hansı ümumi təşəbbüslər var?
- Fəaliyyət planında nəzərdə tutulmuş nəticələr, insan alverinə qarşı mübarizənin ümumi konsepsiyası baxımından hələ də uyğundurlarmı?

- Milli fəaliyyət planındakı bütün vacib sahələr əhatə olunublarmı (dəstək çərçivəsi, prevensiya, müdafiə və mühakimə)?
- Nəticələrin nailiyyətləri
 - o Ümumi qiymətləndirmə və təsvir: hansı nəticələrə nail olunmuşdur, təsir nədən ibarətdir?
 - o Hansı nəticələr əldə edilmiş və hansı dərəcədə (ilkin planla müqayisədə)?
 - o Hansı məhsullar istehsal olunmuş və onlar nəticələrin əldə edilməsində necə istifadə olunmuşlar?
- Milli fəaliyyət planının icrasına və nəticələrin əldə edilməsinə kömək edən və ya ona mane olan hansı amillər olmuşdur?
- Hansı mühüm öyrənilmiş dərslər olmuşdur (məzmun, icra və icra strukturları, resurslar)?
- Hal-hazırkı formada olan milli fəaliyyət planı uyğunlaşdırılmalı, dəyişdirilməlidirmi?

Bu məsələlərin müzakirəsinin aparılması və yekun rəyinin verilməsi ilə nəzərdən keçirilmə hesabatı hazırlanmalı, yayılmalı və geniş halda ictimaiyyətə müyəssər olmalıdır.

NECƏ

Ümumiyyətlə, nəzərdən keçirilmə iştiraklı proses olmalı, strateji qərarverənləri və milli fəaliyyət planının icraçılarını cəlb etməlidir. Bu yolla, perspektivlər əhəmiyyətli dərəcədə biri-birini tamamlaya bilərlər.

İştiraklı nəzarət

Nəzarət milli səviyyədə, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə ən yüksək əlaqələndirmə strukturu tərəfindən irəli sürülməli və idarə edilməlidir (Azərbaycanda Milli Əlaqələndirici), lakin

müvafiq tərəfdaşların geniş qrupunuun da cəlb edilməsilə iştiraklı yanaşma yolu ilə yerinə yetirilməlidir. Prosesi istiqamətləndirmək üçün bir və ya iki nəfər təcrübəli moderator cəlb edin. Adekvat nəticə əldə etmək üçün 1-2 gün nəzərdə tutun.

Nəzarət üçün nəzərdə tutulmuş müvafiq məsələlər çoxluq tərəfindən vəziyyətin qiymətləndirilməsini və ümumi razılıq əldə etmək üçün işçi qruplarda müzakirə edilməli və sənədləşdirilməlidir. Bu yolla, nəzarət, hər bir iştirakçı üçün öyrənmə prosesinə çevrilir.

Bütün nəticələr hesabatda sənədləşdirilməli və həmin hesabat, əvvəlcə rəy və təkliflər üçün yayılmalı və ondan sonra, ictimaiyyət üçün müyəssər (açıq) olmalıdır.

İnsan alverinə qarşı mübarizə strukturu, iştiraklı nəzarəti dəstəkləmədiyi halda, mərkəzləşdirilmiş nəzarət yerinə yetirilməlidir. Bu nəzarətə, əməli icraçılar deyil, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə, milli səviyyədə ən yüksək strateji məsul qurum daxil olmalıdır. Bununla yanaşı, müzakirə və qərarlar eyni olmalıdır; planlaşdırılmış suallar təyin edilmiş qrupların iclaslarında müzakirə edilməli və həmin qrup elə təşkil edilməlidir ki, 3 P-ləri (Prevention=Prevensiya, Protection=Müdafiə və Prosecution=Mühakimə) və dəstək çərçivəsini təmsil etsin. Bu halda, icraçılar qrupundan ən azı bir nəfər təklif sahibinə imkan verilməlidir ki, icra edilmiş milli fəaliyyət planının qəbul edilmiş adekvatlığı və mümkün təkmilləşdirmələr üzrə təkliflər versin. Bu kiçik nəzarət qrupunun nəticələri sonradan rəy və təkliflər üçün cəlb edilmiş tərəfdaşlara təqdim olunmalıdır. Yenə də, yekun nəzarət hesabatı ictimaiyyətə açıq olmalıdır.

NƏ ZAMAN

İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə fəaliyyət planı hər iki ildən bir nəzərdən keçirilməlidir. Qiymətləndirmə aparılırsa (orta-dövr və ya yekun), qiymətləndirmə nəzarəti əvəz edir.

KİM

Ölkədə insan alverinə qarşı mübarizəyə ümumi məsul struktur, Milli Məruzəçi ilə əlaqəli surətdə qurumun idarə edilməsinə, rəhbərliyinə və digər tərəfdaşlarla birlikdə nəzərdən keçirilməsinə məsuliyyət daşıyır. Buna görə də, Azərbaycanda, bu məsuliyyət Milli Əlaqələndiricinin üzərində qalır. Bu strukturlar, qaldırılmış məsələləri, cəlb olunmuş bütün tərəfdaşlarla müzakirə etməlidirlər. Nəzərdən keçirmə zamanı, Milli Məruzəçinin (əgər yaradılıbsa) vəzifəsi müəyyən edilməlidir. O, eyni zamanda, baxış prosesində özünün lazımı töhvə və tövsiyyələrini verməlidir.

MİLLİ FƏALİYYƏT PLANLARININ NƏZƏRDƏN KEÇİRİLMƏSİ ÜÇÜN SUAL VƏ FƏALİYYƏTLƏR

Suallar	Fəaliyyətlər
Nəzarəti həyata keçirmək üçün nə etməlisiniz və prosesdə kim iştirak etməlidir?	Nəzərdən keçirmək üçün lazımı hazırlıqlara başlayın; vəzifələr, vaxt və münasib iştirakçılar haqqında qərar verin.
Nəzarət zamanı aşağıdakı məsələləri müzakirə edin:	
İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində ümumiyyətlə, hansı təşəbbüslər var?	İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində olan istiqamətləri və yeni təşəbbüsləri müzakirə edin və sənədləşdirin.
Plan bütün sahələri əhatə etdimi (dəstək çərçivəsi, müdafiə, prevensiya, mühakimə)?	Planı bütövlükdə müzakirə edin, o, ölkədə, insan alverinə qarşı mübarizədə bütün sahələri əhatə etmişdirmi. Nə isə qalmışdırmı?
Fəaliyyət planında nəzərdə tutulan nəticələr hələ də adekvatdırlarmı?	əvvəlki müzakirə ilə müqayisədə nəticələrin uyğunluğunu müzakirə edin.

Hansı nəticə və məhsullar əldə edilmişdir?	Birlikdə nəticələrinizi təhlil edin. Müdaxilələrinizin hər hansı əhali qrupuna arzuolunmaz neqativ təsiri olmuşdurmu? Əldə edilmiş yekun məlumatları birlikdə təhlil edin.
MFP-nin icrasının uğuruna kömək edən və ya mane olan hansı amillər var idi?	Çərçivə şərtlər və onların sizin işinizə olan təsiri barəsində daha çox bilik əldə edin.
Öyrənilmiş dərslər hansılardır?	Müzakirə və təhlil edin ki, doğrudan da, siz düzgün işlər görmüsünüz ya yox. İnsititusalional işlər adekvat idilərmi, siz kifayət qədər resurslara malik idinizmi və onları müdrikcəsinə istifadə etdinizmi? Nəyi daha fərqli etmək olardı, nəyi yaxşı etdiniz və digər bir yerdə təkrar etmək olarmı?
Gələcəkdə nə edilməlidir?	Öyrənilmiş dərslər əsasında, fəaliyyət planında düzəliş və ya uyğunlaşdırmalar aparın. Bunun üçün, növbəti addımlar haqqında qərar verin və planlaşdırın.

VI

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

VI

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

GİRİŞ

Qiymətləndirmə, ümumilikdə, layihə, proqramın strategiyası və ya siyasət nailiyyətlərinə və onların uyğunluğuna istinad edir, bu halda isə, insan alverinə qarşı milli fəaliyyət planının nailiyyətlərinin, nəticə uyğunluğunun qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur. Ümumiyyətlə, qiymətləndirmənin müxtəlif səbəbləri ola bilər, məsələn, layihə, proqram, strategiya və ya siyasəti davam etdirmək və ya yeni mərhələni başlamaq məqsədilə və resurslardan istifadəni nəzərə almaqla, layihə, proqram, strategiya və ya siyasəti öyrənmə nöqteyi-nəzərindən yaxşılaşdırmaq.

Nəzarət və monitorinqdə olduğu kimi, qiymətləndirmələr də, müvafiq tərəfdaşların – mümkündürsə, seçilmiş benefisiarların (layihədən faydalananlar. Tr.) cəlb edilməsilə iştiraklı yanaşmaya əməl etməlidir. Bu, nəinki nailiyyətlərin, nəticələrin və edilmiş dəyişikliklərin (və ya edilməmiş) nəzərdən keçirilməsinə imkan yaradır, eyni zamanda, insan alverinə qarşı mübarizə üzrə milli fəaliyyət planının icrasına cəlb olunmuş hər bir tərəfdaş üçün təkmilləşdirilmiş sahiblik hissi, hesabatlılıq və şəffaflıqla təmin edir.

NƏ

(1) Həyata keçiriləcək qiymətləndirmənin vəzifələrini müəyyən edin:

- Daxili qiymətləndirmə ilə müqayisədə xarici qiymətləndirmə.
- Yekun qiymətləndirmə ilə müqayisədə orta-dövr qiymətləndirməsi.

(2) Qiymətləndirmənin keçirilməsi

- Qiymətləndirmə üçün Səlahiyyət Çərçivəsini (TOR) hazırlayın
- Daxili və ya xarici qiymətləndirmə və insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində ekspert(lər)i müəyyən edin.
- Qiymətləndirmənin nəticələrini yayın
- Qiymətləndirmənin nəticələrini növbəti planda istifadə edin

NECƏ

(1) Həyata keçiriləcək qiymətləndirmənin vəzifələrini müəyyən edin

İnsan alverinə qarşı mübarizənin qiymətləndirilməsinin keçirilməsilə bağlı qərar və hansı növ qiymətləndirmə, bir sıra amillərdən asılıdır:

- **Qiymətləndirmənin ümumi məqsəd və vəzifələri:** Qiymətləndirmənin məqsədi nədir? Qiymətləndirmə zamanı soruşmaq istədiyimiz konkret suallarımız varmı?
- **Planın müddəti:** planın müddəti orta-dövr qiymətləndirilməsini əsaslandırırımı?
- **Qiymətləndirmənin təsiri:** güman edilən təsir qiymətləndirməni əsaslandırmaq üçün kifayətdirmi? Lazım olan məlumatlar nəzərdən keçirilmə işi zamanı toplana bilərmi?

Xarici və ya daxili qiymətləndirmə:

Xarici qiymətləndirmə, milli fəaliyyət planına və ya onun icrasına aid olmayan və kənar perspektivdən baxa bilən qiymətləndirmə ekspertlərinin cəlb olunmasını nəzərdə tutur. Eyni zamanda, bu halda, xarici qiymətləndirmə olduğundan maliyyə cəlbi də tələb olunacaq və onlar xidmətlərinə görə ödənilməli olacaqlar.

Əgər qiymətləndirmə xarici ekspertlər tərəfindən aparılırsa, münasib sual qiymətləndirmə komandasının həcmi (bir nəfər və ya komanda) ilə bağlı olacaq. Bu, əsasən, qiymətləndirilməli olan milli fəaliyyət planının ölçüsündən, həcmi və mürekkəbliyindən asılıdır.

Bununl yanaşı, əgər qiymətləndirmə daxili səviyyədə aparılırsa, daxili səviyyədə qiymətləndirmə aparən şəxslərin bacarıq və profilləri bildirilməlidir. Digər bir mühüm məqam budur ki, daxili səviyyədə qiymətləndirmə aparən şəxslər tərəfdaşların inamlarını qazanmalıdırlar. Onlar da, xarici qiymətləndirmə şəraitindəki çərçivədəki kimi (lazimi addımlar haqqında daha ətraflı məlumat üçün aşağıda verilmiş xarici qiymətləndirmə bölməsinə baxın), ciddi qaydalar toplusuna, rəhbər prinsiplərə və s. əməl etməli olacaqlar, hansı ki, onlar bu qaydaları hazırlamalıdırlar.

Diqqət: qiymətləndirmə üzrə ekspertləri seçərkən, onlar haqqında bütün müvafiq tərəfdaşların razılığı olması vacibdir. Razılıq, şəffaf və açıq seçim prosesini gücləndirə bilər. Əks halda, onların bəzi məlumatlara, xüsusən də, faktik qiymətləndirmə zamanı, keyfiyyət qiymətləndirməsinin məlumatlarına əlyetərlikləri (çıxışları, müyəssərlikləri) çətin ola bilər.

Orta-dövr və ya yekun qiymətləndirmə:

Qeyd edildiyi kimi, bu, planın müddətindən asılıdır. 2-illik milli fəaliyyət planı ilə nəzarət adekvat alət olmalıdır və əgər müddət 4 ildirsə, 2 ildən sonra nəzərdən keçirilməli və qiymətləndirmə

sonda keçirilə bilər (məs. Azərbaycanda). Bununla yanaşı, qərar daha çox ölkədəki vəziyyətdən və insan alverinə qarşı mübarizənin strukturundan asılıdır.

2 illik milli fəaliyyət planına baxış adekvat alət ola bilərdi, lakin Azərbaycanda olduğu kimi, 4 illik plan üzrə baxış və ya 2 ildən sonra orta-dövr qiymətləndirməsi və sonda qiymətləndirmə nəzərə alınmalıdır. Bununla yanaşı, qərar daha çox, ölkədəki vəziyyətdən, insan alverinə qarşı mübarizənin strukturundan və milli fəaliyyət planının icrasının qiymətləndirilməsindən icraçı qurumların nə dərəcədə öyrənməyə meylli olmalarından asılıdır, çünki, orta-dövr qiymətləndirməsi imkan verir ki, indiyə qədər icra edilmiş məqamlara əhəmiyyətli məlumatlar və düzəlişlər edilsin.

(2) Qiymətləndirmənin keçirilməsi

Xarici qiymətləndirməni keçirən zaman aşağıdakılara əməl etməlisiniz:

- Qiymətləndirmənin müddət və vaxt çərçivəsini müəyyən edin;
- Xarici qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün maliyyə tapın; və
- Qiymətləndirmə ekspert(lər)i üçün Səlahiyyət Çərçivəsini (TOR) hazırlayın.

Daxili qiymətləndirmə aparan zaman, aşağıdakılara diqqət yetirməlisiniz:

- Qiymətləndirmənin müddətini və vaxtını müəyyən edin;
- Bacarıqlarını, müstəqilliyini və insan alverinə qarşı mübarizə daxilində qəbul etməsini nəzərə alaraq, qiymətləndirməni aparmaq üçün, uyğun gələn daxili namizədi müəyyən edin;

- Müəyyən edilmiş daxili qiymətləndirən şəxs(lər)in vaxtının və mümkünlüyünün olmasına əmin olun;
- İşin həcmi və metodologiyasını (idarə şəraitində sənədlərə baxış və bütün müvafiq tərəfdaşlarla müsahibələr və ya fokus qrup müzakirələri) müəyyən etməklə, Səlahiyyət Çərçivəsini (SÇ) hazırlayın və tərəfdaşlar arasında yayın.

Alet 13:

**Qiymətləndirmə Ekspert(lər)i üçün
Səlahiyyət Çərçivəsi (SÇ) – Mündəricat**

Qiymətləndirmə ekspert(lər)i üçün ToR, bütün vacib məqamları özündə əks etdirməlidir:

- Qiymətləndirmənin məqsədləri;
- Məsələ haqqında tarixçə (milli fəaliyyət planını onun gələcək kontekstində təsviri, institusional təşkil, cəlb edilmiş müxtəlif tərəfdaşların xəritəsinin hazırlanması);
- Qiymətləndirmə üçün nəzərdə tutduğunuz məqsəd əsasən, qiymətləndirmə üçün bələdçi suallar da daxil olmaqla qiymətləndirməyə müraciət üçün yanaşma/metodologiya (lazımi məlumatın araşdırılması və toplanması, iştiraklı yanaşma, müsahibələrin keçirilməsi, hədəf qruplar – geniş spektrdə tərəfdaşların məsləhətləşməsi də daxil olmaqla);
- Qiymətləndirmənin təfərrüatlı şərtləri: günlərin sayı, yer, gözlənilən nəticələr (məs. fəaliyyət üçün konkret tövsiyələrlə, öyrənilmiş dərslər, məlumatın yayılması seminarı ilə birlikdə qiymətləndirmə nəticələrinə dair hesabat), ödəniş;
- Qiymətləndirmə zamanı qiymətləndirmə ekspertlərinə göstəriləcək xidmət və ya veriləcək məhsullar (məs. nəqliyyat, onların istifadə edə biləcəkləri müvafiq materiallar, iclas zalına və iş yerinə çıxış, görüşlərin

təyin edilməsində kömək və sair). Bundan əlavə, qiymətləndirmə ekspert(lər)inin bütün mümkün məlumat və materiallara çıxışları təmin edilməlidir;

- Qiymətləndirmə ekspert(lər)inin gözlənilən profil(lər)i (bitərəf, layihə, onun icrası və planı ilə əvvəllər əlaqəsi olmamaq mənasında; müstəqil, lazımi bacarıq və bilikləri, mümkünlüyü və s.). Bu, ekspertizaları tamamlayıcı, qiymətləndirmə bacarıqlarında tarazlığı və tematik, milli və ya ən azı, regional biliyə malik (TIP üzrə - İnsan Alveri) və gender tarazlığı olan bir komandadır.

Alət 14:

Qiymətləndirmə üçün beş İKK (İnkişafa Kömək Komitəsi) meyarı

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının İnkişafa Kömək Komitəsi (İƏİT-İKK) qiymətləndirmə üçün meyarlar toplusu hazırlamışdır. Onlar, beynəlxalq meyar olaraq və çox tez-tez müşahidə edilərək yalnız nəticələrin qiymətləndirilməsində kömək etmirlər, eyni zamanda, nəticələrin müqayisə edilməsinin müəyyən dərəcəsini təklif edirlər. Buna görə də, qiymətləndirmə tərtibatı kimi Səlahiyyətlər Çərçivəsinə (TOR) inteqrasiya edilməsi faydalıdır.

Qiymətləndirmə hesabatı (gözlənilən məhsullardan biri) aşağıdakıları əhatə etməlidir:

- İnkişaf və siyasət kontekstini
- İnstitusional konteksti
- Sosial-siyasi konteksti
- İcra təşkilatçılığını (monitorinqin təşkil də daxil olmaqla)
- Nəticələrin qiymətləndirilməsi.

Qiymətləndirmə meyarı:

Uyğunluq. Milli fəaliyyət planı uyğundurmu (milli qanunvericilik çərçivəsi və siyasətlərlə uyğunluğu, layihədən faydalanlara münasibliyi və s.)?

Effektivlik. Nəzərdə tutulmuş nəticə və məhsullara nə dərəcədə nail olundu?

Səmərəlilik. əldə edilmiş nəticələrə rəğmən, milli fəaliyyət planını icra edərkən resurslar nə dərəcədə qənaətlə istifadə edildi?

Təsir. Milli fəaliyyət planını icra edərkən, müsbət və mənfi, birinci və ikinci dərəcəli uzun müddətli, birbaşa və ya bilavasitə, niyyətli və ya arzuolunmaz effektlərin istehsal edilməsi.

Davamlılıq. Milli fəaliyyət planının faydaları uzunmüddətli əsasda qalaraq davam edəcəkmi? Milli fəaliyyət planının nailiyyətləri nə dərəcədə davamlıdır?

Qiymətləndirmə ekspert(lər)inin müəyyən edilməsi:

Hazırlanmış TOR-la (Səlahiyyətlər Çərçivəsi) müsabiqə yolu ilə siz ekspertləri müəyyən edə bilərsiniz. Onların göndərdikləri maliyyə/tehniki təkliflər və onlar haqqında xasiyyətnamələrin qiymətləndirilməsi əsasında münasib namizadləri seçin.

Qiymətləndirmə nəticələrinin yayılması:

Optimal öyrənmə prosesi üçün, qiymətləndirmənin nəticələri yayılmalı və insan alverinə qarşı mübarizə və milli fəaliyyət planının icrası üzrə çoxtərəfli tərəfdaşların cəlb edilməsi ilə iştiraklı yanaşma yolu ilə qiymətləndirmə ekspert(lər)l tərəfindən müzakirə edilməlidir.

Qiymətləndirmənin nəticələrini növbəti planda istifadə edin:

Qiymətləndirmənin nəticələri, tövsiyələr və öyrənilmiş dərslər, sonralar istifadə edilməli və yeni fəaliyyət planının və ya ölkədə

insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində hər hansı fəaliyyət planının hazırlanmasına daxil edilməlidir. Tövsiyə olunur ki, qiymətləndirmənin sonunda, tapıntıları mübadilə və müzakirə etmək və kritik sualların birgə təhlilini aparmaq üçün iştiraklı seminar keçirilsin.

NƏ ZAMAN

Verilmiş qərara əsasən qiymətləndirmə aşağıdakı vaxtlarda həyata keçirilməlidir

- Orta-dövr və ya
- İnsan alverinə qarşı milli fəaliyyət planının sonunda.

Diqqət: Qiymətləndirmə hazırlıq və icra zamanı çoxlu vaxt və öhdəlik tələb edir. Bu faktı yadınızda saxlayın və – yekun qiymətləndirmə aparan zaman – milli fəaliyyət planının sonundan ən azı 5 ay öncə hazırlıqlara başlayın.

KİM

Qiymətləndirmənin ümumi əlaqələndirilməsi insan alverinə qarşı mübarizə üzrə rəsmi məsul strukturun üzərində qalır. Azərbaycanda, bu, əgər başqası müəyyən edilməyibsə, Milli Əlaqələndirici və onun komandası. Bundan əlavə, hökumət tədbirlərinə daha da geniş və müstəqil perspektiv inteqrasiyanı təmin etmək məqsədilə, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndəsinin müşayiət etməsinin təmin olunması tövsiyə oluna bilər. Xüsusilə də, vətəndaş cəmiyyəti və QHT-lər insan alverinə qarşı mübarizədə əhəmiyyətli dərəcədə töhvə qoyurlarsa, onların təmsil olunması və / və ya konkret iştirakı təmin olunmalıdır.

VII

MONITORINQ CƏDVƏLLƏRİ

VII

MONITORINQ CƏDVƏLLƏRİ

Bu bölmədə verilmiş nümunələr istiqamət kimi xidmət edirlər. Çoxsaylı hesabatlar halında – Aralıq Hesabatlarında – məlumatların müqayisəliyini risk altına qoyacağına görə, format birtərəfli uyğunlaşdırılmamalıdır. Eyni zamanda, lazım gələrsə, bütün verilmiş nümunələr spesifik vəziyyət və ehtiyaqlara uyğun olaraq uyğunlaşdırıla bilər.

I MONITORINQ VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ PLANI – NÜMUNƏ

Məqsəd:

- Azərbaycanda, XXX-tarixdən XXX-tarixə qədər icra edilən İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planının monitorinq və qiymətləndirmə planı.

Kontekst:

- İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə milli strukturlar, onların rol və vəzifələri haqqında qısa giriş
- Kommunikasiya: hansı kommunikasiya kanallarından istifadə edilir, kim kiminlə nə haqda əlaqə saxlayır (planın gedişatı, çatışmamazlıqlar, ümumi icra məsələləri), yekunda məsul struktura daxil olma nöqtəsi kimdir (məs. Azərbaycanda Milli Əlaqələndirici – bəzi məsələlər dəstək strukturları ilə aydınlaşdırıla bilər)

Hesabat:

- Aşağıdakıları aydınlaşdıran qısa mətn:
 - o Hansı məlumat, nə zaman və kimə gedir (Monitorinq)
 - o İllik monitorinq hesabatını kim yazır
 - o İllik monitorinq hesabatının birgə müzakirəsi
 - o İllik monitorinq hesabatının Kabinetə, Parlamentə və ya buna bərabər quruma təqdim olunması (vaxt çərçivəsi də daxil olmaqla, əgər mövcuddursa)

Nəzarət və Qiymətləndirmə:

- MFP-nin nəzərdən keçirilməsi və ya qiymətləndirmə aparılmasını müəyyən edin (orta-dövr və ya yekun qiymətləndirmə)
- Nəzarətin / qiymətləndirmənin məqsədini müəyyən edin
- Nəzarətin / qiymətləndirmənin vaxtını / tezliyini müəyyən edin
- Nəzarət / qiymətləndirmə üçün kim məsuldur? (ümumi məsuliyyət, detallı vəzifələr)

1. Dəstək çərçivəsi

Nəticə x:

Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

Nəticə x:

Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

Outcome x:

Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

2. Prevensiya

Nəticə x:

Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

Nəticə x:

Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

Nəticə x:						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

3. Müdafiə

Nəticə x:						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

Nəticə x						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

Nəticə x						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

4. Mühakimə

Nəticə x						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI ÜÇÜN
MONİTORINQ VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ ÜZRƏ TƏLİMƏT KİTABI

Nəticə x:						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)
Nəticə x:						
Məhsullar	İndikatorlar	İlkin vəziyyət	Hədəflər	Yoxlama vasitələri	Məlumat toplanmasının tezlikləri	Məsul şəxs (məlumatı toplayan şəxs)

II LAYİHƏNİN MONİTORINQ HESABATI – NÜMUNƏ

Layihənin Monitoring Hesabatı – İnsan Alverinə Qarşı Milli Fəaliyyət Planı

İnstitut / təşkilat (hesabatın tamamlanması)	
Əlaqə şəxsi	
Hesabat dövrü	
Kimə hesabat verilir	
Ümumi müşahidələr / rəylər (müşahidələr əsasında dəyişikliklər üzrə və s.)	
Sahə (Dəstək Çərçivəsi, Prevensiya, Müdafiə, Mühakimə)	
Nəticə x	
Planlaşdırılmış nəticə /hədəf	
<i>əldə edilmiş nəticə(lər)</i>	
İndikator (x1) ⁶	
Planlaşdırılmış nəticə /hədəf	
İlkin vəziyyət	
Məhsul(lar) (nail olunub)	
Fəaliyyət /fəaliyyətlər (icra edilib)	
Qiymətləndirmə: nəticələr	İcrada deyil: İcradadır:
Büdcə	

⁶ x nəticələrin sayını ifadə edir. Bir nəticə, bir və ya ikidən artıq indikatora malik olduğuna görə, bu, indikator x kimi göstərilmişdir (nəticə x-ə istinadən) Nömrə 1, ikinci indikator x2 indikatoru kimi və sair, bu haqda nə qədər hesabat verirsinizsə. Hər bir nəticə və müvafiq indikatorlar üçün cədvəl təkrar olunmalıdır.

Donor(lar)	
Rey	
İndikator (x2)	
Planlaşdırılmış nəticə/hədəf	
İlkin vəziyyət	
Nəticə(lar) (nail olunmuşdur)	
Fəaliyyət /fəaliyyətlər (icra edilib)	
Qiymətləndirmə: nəticələr	İcrada deyil: İcradadır:
Büdcə	
Donor(lar)	
Rey	

Müşahidə edin: əgər sizin institut birdən artıq nəticəyə və ya müvafiq indikatora cavabdehdirsə, aşağıda başqa nəticə üçün qalın xəttədən verilmiş sütunları təkrar edin. Daha çox indikatorlar üçün, Əldə edilmiş nəticələr sütunun(lar)dan növbəti indikatora köçürün (copy and add).

Nailiyyətlərinizin icrada olub-olmamasını öyrənin (nəzərdə tutulmuş hədəf(lər)lə müqayisədə ölçülür. Bu qiymətləndirmə realistik olmalı və nəzərdə tutulmuş hədəflər əldə edilmiş nəticələrlə tutuşmalıdır. Lazım gələrsə, qeydlər hissəsində izahat və ya müşahidələrinizi yazın.

III İLLİK MONİTORİNG HESABATI - NÜMUNƏ

Milli Fəaliyyət Planının icrası üzrə illik Monitoring Hesabatı və insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində ümumi təşəbbüslər – nümunə

1. Giriş

- Kim nə haqda hesabat verir (institut, əlaqə şəxsi)
- Hesabat dövrü
- Kimə hesabat verir
- Hesabatın hissəsi kim olacaq

2. İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində inkişaf müşahidələri

- Problem və təşəbbüslərin xüsusiyyət və dərəcəsi
- İnsan alveri ilə məşğul olan cinayətkarların fəaliyyət formaları
- Qurbanların profilində inkişaf (mümkün preventiv tədbirlər üçün vacib məlumat)

3. İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində milli siyasətlər və qanunvericilik çərçivəsi

- Siyasət və qanunvericilikdə dəyişikliklər

4. Beynəlxalq hüquqi standartlarla uyğunluq

- Beynəlxalq qanun standartlarına uyğun olaraq qanunvericilik çərçivəsinin statusu və ya ona edilən dəyişikliklər

5. İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə sahəsində Milli Fəaliyyət Planının icrasının gedişatı (il – il)

a. Ümumi müşahidələr:

- Hesabat mərhələsində icra necə getmişdir - ümumi qiymətləndirmə
- İcra üçün institusional təşkilətmə – ümumi qiymətləndirmə
- Müəyyən edilmiş problemlər
- Planlaşdırılmış nəzarət / qiymətləndirmə (əgər nəzarət / qiymətləndirmə hal-hazırda aparılmışsa, nəticələrin qısa şərhini verin)

b. MFP-nin icrasının təfərrüatlı gedişatı

Hesabat dövründə ümumi nəticə və nailiyyətlər:

- İcranın ümumi nəticələrinin / nailiyyətlərinin təsviri (milli fəaliyyət planının bir hissəsi kimi dəyişikliklərə gətirib çıxaran fəaliyyətləri təsvir etməklə, MFP-dən irəli gələn məqsəd və nəticələr, dəyişikliklər)

Hesabat dövründə əldə edilmiş nəticə və nailiyyətlər:

Dəstək çərçivəsi:	
Nəticə x	
Nəticə x	
Nəticə x	
Nailiyyətlər:	- Toplanmış məlumat nəzərə alınmaqla əldə edilmiş dəyişikliklərin təsviri

Fəaliyyət / İcra edilmiş fəaliyyətlər		
Qiymətləndirmə: bu sahədə icra (indikatorların yerinə yetirilməsinə uyğun ölçülmüşdür)	İcrada deyil:	İcradadır:
Qeydlər (İcra yerinə yetirilmirsə, izahat verin)		
Sərf edilmiş resurs:		
Müdafie:		
Nəticə x		
Nəticə x		
Nəticə x		
Nailiyyətlər:	- Toplanmış məlumat nəzərə alınmaqla əldə edilmiş dəyişikliklərin təsviri	
Fəaliyyət / İcra edilmiş fəaliyyətlər		
Qiymətləndirmə: bu sahədə icra (indikatorların yerinə yetirilməsinə uyğun ölçülmüşdür)	İcrada deyil:	İcradadır:
Qeydlər (İcra yerinə yetirilmirsə, izahat verin)		
Sərf edilmiş resurs:		
Müdafie:		
Nəticə x		
Nəticə x		
Nəticə x		

Nailiyyətlər:	- Toplanmış məlumat nəzərə alınmaqla əldə edilmiş dəyişikliklərin təsviri	
Fəaliyyət / İcra edilmiş fəaliyyətlər		
Qiymətləndirmə: bu sahədə icra (indikatorların yerinə yetirilməsinə uyğun ölçülmüşdür)	İcrada deyil:	İcradadır:
Qeydlər (İcra yerinə yetirilmirsə, izahat verin)		
Sərf edilmiş resurs:		
Məhkəmə İstintaqı:		
Nəticə x		
Nəticə x		
Nəticə x		
Nailiyyətlər:	- Toplanmış məlumat nəzərə alınmaqla əldə edilmiş dəyişikliklərin təsviri	
Fəaliyyət / İcra edilmiş fəaliyyətlər		
Qiymətləndirmə: bu sahədə icra (indikatorların yerinə yetirilməsinə uyğun ölçülmüşdür)	İcrada deyil:	İcradadır:

Qeydlər (icra yerinə yetirilmirsə, izahat verin)		
Sərf edilmiş resurs:		

c. Müşahidələr, qeydlər

- MFP-nin icrası ilə bağlı hər hansı müşahidə və rəylərinizi qeyd edə bilərsiniz

d. Öyrənilmiş Dərslər

- Növbəti hesabat dövrü üçün yeni yanaşma təklif edən və bu hesabat dövründə öyrənilmiş dərsləri qeyd edin

e. Növbəti addımlar / Gələcək tədbirlər

- İnstitusional dəyişiklikləri, istiqamətdə dəyişiklikləri, yeni təşəbbüslərdə dəyişiklikləri, sonrakı fəaliyyətləri və gələcək hazırlıqları nəzərə alaraq, növbəti hesabat dövründə necə (insan alverinə qarşı mübarizə) planlaşdırdığınızı göstərin.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

Avropa Parlamenti 2010: İnsan Alverinin qarşısının alınması üzrə 10 fevral 2010-cu il Qətnaməsi

MSYBN 2006: Milli səviyyədə İnsan Alverinə Qarşı Hər tərəfli Mübarizənin yaradılması üçün Təlimat. Vyana.

MSYBN 2007: Qurbanları dinləmək. Cənub-Şərqi Avropada identifikasiya, qayıdış və yardım sahəsində təcrübələr. Vyana.

MSYBN 2009: Avropa Birliyində İnsan Alverinə Qarşı Mübarizədə Məlumat Toplanması və İdarə edilməsi – Stolüstü Təlimat Kitabı. Çex Respublikası, Polşa, Portuqal və Slovakiya Respublikasında vəziyyət. Vyana.

BMqT / FMIA 2009: İndikatorlar da daxil olmaqla, İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə sahəsində Məlumatların Toplanması üçün Təlimatlar. Vyana.

King Boudain Fondu 2009: İnsan alverinə məruz qalmış şəxsin re-integrasiyası: Monitoring və qiymətləndirmə mexanizmlərinin hazırlanması. Brüssel.

Mattar, Mohamed Y. 2008: İnsan Alverinə Qarşı Mübarizənin Statusu üzrə Hesabat Mexanizmlərinin Müqayisəli Modelleri, in: 41 Vanderbilt. Transmilli Qanun Jurnalı. 1355.

İƏİT/İYK 2002: Qiymətləndirmə və Nəticə əsaslı İdarəetmədə Əsas Terminlərin Qlossariyası. Paris.

BMT İP 2009: Nəticələrin Hazırlanması üçün Planlaşdırma, Monitoring və Qiymətləndirmə üzrə Stolüstü Təlimat Kitabı. New York.

UNESCO 2008: Nəticə əsaslı Monitoring üçün Rəhbər Prinsiplər. Paris.

ÜST 2003: İnsan Alverinə Məruz Qalmış Qadının Müsahibəsi üçün Etik və Təhlükəsizlik Tövsiyyələri. Cenevrə.

Dr. Azər Allahverənov 2010: Azərbaycan Respublikasında İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planı (MFP).

ƏLAVƏ

İNSAN ALVERİNƏ QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ MİLLİ FƏALİYYƏT PLANI ÜÇÜN MODEL NÜMUNƏ

Aşağıda İnsan Alverinə Qarşı Hərtərəfli Mübarizənin İnkişafı və İcrası üzrə Təlimatda verilən yeniləşdirilmiş versiya olan İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planı üçün model nümunə verilmişdir (MSHBS, 2006).

Xüsusən, insan alverinə məruz qalmış şəxslər üzrə ayrıca strategiya yoxdursa, təklif edilən bu cədvəlin tam istifadəsi məsləhətdir və o, nəticə-əsaslı planlaşdırmanın məntiqini göstərir, bu da, həmçinin, nəticə-əsaslı monitorinqin hazırlanması üçün vacibdir.

Effektiv MFP üçün tələb olunan sahələr:

- Məqsədlər. Strategiya olduğu halda, hazırlanmış strategiya üçün icra vasitəsi olduğuna görə, MFP-nin məqsədləri strategiya ilə uyğun olmalıdır.
- Nəticələr. Dəstək çərçivəsi, prevensiya, müdafiə və mühakimə nöqte-i-nəzərindən fəaliyyət planının nail olmaq istədiyi dəyişikliklər. Hər bir sahə üçün bir neçə nəticə formalaşdırıla bilər. Nəticələr strateji məqsədlərin (və strategiyanın vəzifələri, əgər varsa) həyata keçməsi ilə uyğun olmalıdır.
- İndikatorlar. İndikatorlar nəticə və son məhsul səviyyəsində olan göstərici olmalıdır və elə bir yolla formalaşdırılmalıdırlar ki, sadəcə fəaliyyətləri deyil, eyni zamanda, planlaşdırılmış dəyişiklikləri də ölçməlidir. Bir nəticə/son məhsul üçün bir neçə indikator hazırlana bilər.

- Son məhsul. Nəzərdə tutulmuş nəticənin (dəyişiklik) əldə edilməsinə töhvə verən hazırlanmış və istifadə edilən xidmət və ya məhsullar.
- Fəaliyyətlər. İndikatorlara nail olmaq üçün lazım olan tədbirlər (burada nəticəyə töhvə verən). bir nəticəyə çatmaq üçün fəaliyyətlər toplusu mümkündür.
- Vəzifələr. Milli səviyyədə insan alverinə qarşı mübarizədə, adətən, çoxsaylı tərəfdaşlar cəlb olunurlar və məsələ müxtəlif sektorlara aid olur. Buna görə də, məsuliyyətlər çoxtərəflidir və MFP-də kimin hansı sahəyə məsuliyyət daşmasını göstərmək çox əhəmiyyətlidir.
- Vaxt çərçivəsi. Bu, bacardıqca spesifik olmalıdır, icranın cədvəl üzrə olduğunun monitorinq zamanı ölçüləbilən olması üçün dövrlər göstərilməlidir.
- Bütçə (maliyyə və insan resursları). MFP-nin və spesifik tədbirlərin icrası üçün hansı resurslara ehtiyacın bilinməsi vacibdir. Buna görə də, bütçənin göstərilməsi alzımdır.

Giriş: problemin həcminin qısa təsviri və ölkədə insan alverinə qarşı mübarizə məqsədilə yerində olan strukturlar (məs. idarələrarası yanaşma, vəzifələr və s.)

Strateji Məqsəd: strategiyadan irəli gələn ümumi məqsəd və ya MFP üçün yaradılmış heç biri yerində olmayan

Baxış / Missiya: strategiyadan irəli gələn baxış və ya missiya və yaxud da, MFP üçün yaradılmış baxış/misiya

Yanaşma: insan alverinə qarşı mübarizədə istifadə olunmuş yanaşmanın təsviri (məs. insan hüquqları yönümlü yanaşma, MFP-nin ölkədə olan problemdən irəli gələn fokusu və s., yanaşmada və MFP-də cins, insan alveri qurbanı kimi uşaqlar, icbari əmək və s. necə nəzərə alınmışdır)

Strateji Məqsəd	Nəticə	İndikatorlar	Məhsullar	Fəaliyyətlər / Alt-fəaliyyətlər	Vəzifələr	Vaxt çərçivəsi	Büdcə (maliyyə və insan resursları)
1. Dəstək çərçivəsi							
1.1	Əlaqələndirmə qurumları						
1.2	Hüquqi və tənzimləmə çərçivəsi						
1.3	İnformasiya idarəetməsi və araşdırma						
1.4	Resurs və büdcə səfərbərliyi						
1.5	Nəzarət, monitorinq və qiymətləndirmə						
2. Prevensiya							
2.1	Məlumatlandırma və təhsil						
2.2	Həssaslığın azaldılması						
2.3	İnzibati nəzarətlər						
3. Müdafiə							
3.1	Qurbanın müəyyən edilməsi						
3.2	Əks etdirmə/bərpa dövrü və rezident statusu						

Strateji Məqsəd	Nəticə	İndikatorlar	Məhsullar	Fəaliyyətlər / Alt-fəaliyyətlər	Vəzifələr	Vaxt çərçivəsi	Büdcə (maliyyə və insan resursları)
3.3 Sosial dəstək və qurbanların müdafiəsi							
3.4 Mülki prosedurlara, şahid müdafiəsinə çıxış və insan alverinə məruz qalmış şəxsin məhkəmə münasibəti							
3.5 (Re)-integrasiya, sosial inkluziya, qayıdış							
4. Təhqiqat və məhkəmə							
4.1 Profilaktik və fəal təhqiqatın tarazlığı							
4.2 Hüquq-mühafizə və məhkəmə üzrə beynəlxalq əməkdaşlıq							
4.3 İstintaq və cinayətkarın mühakiməsi							
4.4 Qurbanlar üçün hüquqi bərpa və kompensasiya							
4.5 Qurbanların / şahidlərin polis və məhkəmə münasibəti							
4.6 Anti-korupsiya tədbirləri*							

*bu nümunədə istifadə edilmiş bütün alt-müddəalar, milli səviyyədə insan alverinə qarşı hərtərəfli mübarizənin yaradılması və icrası üçün olan məsləhətlər əsasında edilən təkliflərdir. Sizin ölkənizdəki vəziyyət və ya strategiyanın qiymətləndirilməsi zamanı hər hansı sahədə təklifə ehtiyac yoxdursa, formanı spesifik milli ehtiyac və vəziyyətə uyğunlaşdırın.

